

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Bir gün ben tiyatroydayken...

Ülkü Tamer

Kırk sanatçıdan tiyatro anıları

3 Perde

Ülkü Tamer

•

Bir Gün Ben Tiyatrodayken...

ADAM YAYINLARI

Adam Yayıncılık ve Matbaacılık A.Ş.

Birinci Basım : Mart 2003

Kapak Tasarımı : Zeynep Karafakıoğlu

03.34.Y.0016.892

ISBN-975-418-759-2

Ülkü Tamer

**Bir Gün Ben
Tiyatrodayken...**

40 Sanatçıdan Tiyatro Anıları

3 Perde

Çizimler
Semih Poroy

İÇİNDEKİLER

UVERTÜR

BİRİNCİ PERDE

Yusuf Sururi
Mehmet Karaca
Toto Karaca
Lütfullah Sururi
Carlo Capocelli
Celâl Sururi
Ali Sururi
Muzaffer Hepgüler
Avni Dilligil
Aziz Basmacı

ARA

İKİNCİ PERDE

İlhan Hemşeri
Ferih Egemen
Turgut Boralı
Ulvi Uraz
Orhan Kemal
Mücap Ofluoğlu
Gazanfer Özcan
Adile Naşit
Selim Naşit
Ekrem Dümer
Nejat Uygur
Sermet Çağan

ARA

ÜÇÜNCÜ PERDE

Güner Sümer
Müşfik Kenter
Kâmran S. Yüce
Haldun Dormen
Altan Erbulak
Yılmaz Gruda
İzzet Günay
Nisa Serezli
Hadi Çaman
Erol Günaydın
Sümer Tilmaç
Genco Erkal
Müjdat Gezen
Aydemir Akbaş
Ege Ernart
Şevket Altuğ
Aykut Oray
Umur Bugay

UVERTÜR

“Bir gün ben Paris'teyken...”

Bu sözü çok duyardık eskiden. Cümlelerin arkasından ilginç bir anı gelirdi.

Batı ülkeleri komşu kapısı olalı, Paris, Londra, Münih, Roma serüvenleriyle övünen kişiler pek yok artık.

Eskiden tiyatro anıları da sık sık anlatılırdı. Kısa süren oyunculuk dönemimde, tanımaktan onur duyduğum tiyatro ustalarından ne anılar dinledim. Bu anılardan bazılarını, sözgeli mi Toto Karaca'nın, Mehmet Karaca'nın anılarını kendi sesleriyle kaydetme olanağını buldum, bazılarını ise hemen kâğıda aktardım.

Yıllar sonra onları *Radikal* gazetesindeki köşemde yayımladım.

Bu ustaların, özellikle bizden önceki dönemlerde sahneye gönül vermiş olanların anıları, sadece tiyatro alanında eğlence li renkler içermiyor, tiyatroya yaklaşımımızdan hareket ederek Türkiye'nin yakın tarihinden ilginç ayrıntılar da yansıtıyor.

Yusuf Sururi'nin, Mehmet Karaca'nın, Toto Karaca'nın anıları gibi.

Yusuf Sururi'yi Elhamra Tiyatrosu'nda tanımıştım. Ünlü İstanbul Tiyatrosu'nun beyniydi. Topluluğun neredeyse bütün oyunları onun imzasını taşırdı. Her zaman güler yüzlü, ince, hoşgörülü bir insandı.

Toto Karaca, tanıdığım sanatçılar içinde en “altın yürekli”lerden biriydi. Yıllarca sürdü dostluğumuz. (Bir gece Celâl

Sururi ansızın hastalanınca, beş dakika içinde kendimi sahne-
de, *Zıpçıktı*'da Toto'nun âşığını oynarken bulmuştum!) Anıları-
nı uzun uzun dinledim.

Lütfullah Sururi, bütün yaşamını tiyatroya vermişti. Oyun-
culuğu bıraktıktan sonra, sahne arkasına geçmiş, uzun yıllar
yöneticilik yapmıştı.

Yakından tanıma olanağını bulduğum Carlo Capocelli, bir
zamanlar müzikli oyunların vazgeçilmez orkestra şefi ve piya-
nistiydi. Başarılı her operette onun büyük payı bulunurdu.

Sahneyi değil de, sahne arkasını paylaştığım öteki oyuncu-
lar arasında Celâl Sururi'yle Ali Sururi de vardı. İkisi de seyirci-
siyle sıcak ilişkisini kurmuş sanatçılardı. Sahneye adımlarını
atınca alkışlarını alırlardı.

Muzaffer Hepgüler de öyle. Ama bir "kusur"u vardı onun:
Aynı espriyi arka arkaya kırk kere tekrarlardı. Toto Karaca'nın
"Yapma, Muzaffer, içime fenalık geliyor!" diye bağırdığına çok
tanık olmuşumdur. Ben görmedim ama bir kadın seyircinin
Hepgüler'i izlerken gerçekten fenalık geçirdiğini, kaldırıldığı
hastanede erken doğum yaptığını İstanbul Tiyatrosu oyuncula-
rından dinledim.

Avni Dilligil'i çocukluğumda Antep'te seyretmiştim. *Kadın-
lar Terzihanesi* oyununda. Yıllar sonra, İstanbul Üniversitesi
Gençlik Tiyatrosu dönemimde onunla tanıştığım da bunu ken-
disine söylemiştim.

Aziz Basmacı da, sahnede "oynayarak" değil, "varolarak"
seyircisini yakalayan sanatçılardan biriydi. Uzun boylu bir dost-
luğumuz olmadı kendisiyle; pek az karşılaştık. Ama tanıdığım
kadarıyla, alçakgönüllü, kendi kendisiyle dalga geçmeyi seven
bir insandı. "Bir oyuncu, ne kadar ünlü olursa olsun, bir oy-
nu tek başına başarıya ulaştıramaz. Bu bir ekip işidir," derdi.

İlhan Hemşeri, nur içinde yatsın, tiyatromuzun çilekeşlerin-
den biriydi. Hakettiği yere gelememi. Unutuldu gitti. Bugün te-
levizyonda gösterilen eski filmlerde arada bir komiser, avukat
olarak karşımıza çıkıyor da kendisini anma olanağını buluyo-
ruz.

Ferih Egemen, neredeyse bütün yaşamını çocukken sahneye çıktığı Darübedayi'de geçirmiş bir sanatçıydı. Hep çocuk kaldı. Çocukları hep sevdi. Onlara tiyatro sevgisini aşılamaya çalıştı.

Turgut Boralı da tiyatronun az çilesini çekmemişti. O eşsiz yalınlığı, rahatlığı yakalamış bir sanatçıydı. Birlikte oynadığımız oyunlarda da tanık oldum buna.

Ulvi Uraz'ı da yakından tanıma olanağını bulmuştum. Önerisi üzerine, Ben Jonson'un *Volpone'sini Püsküllü Moruk* adıyla yeniden yazmıştım. Müziklerini Cem Karaca'nın yaptığı oyun Elhamra Tiyatrosu'nda sahnelenmişti.

Ulvi Uraz denilince, sevgili Orhan Kemal'in bir anısını hatırlamam olanaksız. Hoca, neredeyse aynaya bakınca bile yüzü kızaran Orhan Ağabeyi bile sahneye çıkarmayı başarmıştı.

Gönül Ülkü - Gazanfer Özcan Tiyatrosu bazı uyarlamalarını sahneledi. O dönemde her gün kulislerindeydim. *Üç Kızkardeş, Sevmek İsterdim Babamı, Noel Baba'yı Kim Öldürdü* gibi çevirilerim oynanırken Kenterler'de de. Bu kitapta anlatılan olayların bazılarına tanık oldum.

Umur Bugay'ın, Şevket Altuğ'un, Aykut Oray'ın, Ege Ernar'ın anlattıklarını ise yaşadım. Umur'un pinpirikliliği, her şeyden, kendisine uzatılan bir kaleminden bile korkması bir "maden"di bizim için. Bu madeni az işlemedik, az sömürmedik...

Kötü bir tiyatro oyuncusuydum ben. Ama gönlümün sahnede olmadığını anlamam beş yıl sürdü. Bu beş yıl içinde ben de ilginç olaylar yaşadım. Onları *Yaşamak Hatırlamaktır* kitabımda anlattığım için burada yinelemek istemiyorum... Yazılmamışları da yazarım bir gün.

Neyse... Uvertür uzayınca seyirci sıkılmaya başlar. Biz en iyisi perdeyi açalım...

BİRİNCİ PERDE

YUSUF SURURİ

Yazdığım *Emir* operetini 1933'te Atatürk seyretti. Çok beğendi. Anadolu'da oynamamız için emir verdi.

Malatya'ya gittik. *Emir*'i oynayacağız. Salon tıklım tıklım. İlk bölüm alkışlar arasında sona erdi.

Kısa bir aradan sonra perde yine açıldı. İkinci bölüm bir barda geçiyor.

Ama perde açılır açılmaz da Polis Başkomiseri sahneye fırladı.

"Tamam!" diye bağırdı. "Oyun devam edemez! Herkes evine!"

"Neden?" diye sorduk.

"Neden olacak?" dedi. "Malatya'da bar açmak yasaktır!"

1936'da Halk Opereti'yle Konya'ya gittik. Benim yazdığım bir oyun, *Perde Arkası* oynanacak. Epik tarzda bir oyun. Olay halkın içinde geçiyor. Ön sırada, seyircilerin arasında oturan Yazar, Primadonna'ya buket veriyor. Locada oturan Murtaza Efendi çok kızıyor buna; çünkü o da Primadonna'ya âşık. Yerinden kalkıp bağırmaya başlıyor. Rol icabı seyircilerin arasına oturmuş oyuncular da, "Biz buraya oyun seyretmeye geldik; bu ne gürültü!" diye duruma müdahale ediyorlar.

Oyundan önce Konya Valisi, Emniyet Müdürü'ne emir verdi. "Bunlar muteber insanlardır, oyun sırasında sakın gürültü patırtı olmasın," dedi.

Derken *Perde Arkası* başladı. Ben Vali'nin yanında otuyordum. Seyirciler bağırmaya başlayınca, Vali bunun rol icabı

olduğunu anlamadı. Kızdı. Yanındakilere, “Atın şu gürültü edenleri salondan,” diye emir verdi.

Koca Vali bu... “Siz anlamadınız,” denir mi!

Neyse güç bela söyleyebildik de, kimse atılmadan oyun devam edebildi.

Gençliğimde tiyatroyla Anadolu’yu karış karış dolaştım. Sahneye çıkmazdım, ama yazdığım oyunları, operetleri oynayan topluluklarla çok yolculuk ettim. Bazen bir oyun gerekirdi; oturur, otel odasında hemen yazardım. İki gün içinde de yeni oyun seyirci karşısına çıkardı.

Günün birinde, neresiydi, şimdi unuttum, yolumuz bir kasabaya düştü. O akşam oyunumuzu oynayacağız, geceyi orada geçirip ertesi gün bir başka yere gideceğiz.

Trenden inince kasabanın oteline gittik. Tek yataklı oda nerede! Bütün odalar dörder beşer kişilik. Neyse, odalara dağıldık. Bizim odaya girince önce kokudan burnumuzun direği sızladı. Baktık, duvarlarda tahtakuruları resmi geçit yapıyor. Yorganları bir kaldırdık ki, çarşaflar leş gibi. Hepsi kirden simsiyah.

Otelciyi çağırdık hemen. Çarşafları gösterdim.

“Şunları hemen değiştirin,” dedim. “Hepsi kirlenmiş.”

Otelci güldü.

“Amma yaptın, beyim!” dedi. “Bunları değiştireli daha iki hafta olmadı!”

Emir operetiyle turneye çıkmıştık. Devir Atatürk devri. Anadolu’daki devlet memurları Atatürk’ün sanata, tiyatroya ilgisini biliyorlar, bize saygı gösteriyorlar. Biz de zaten nereye gitsek önce oranın “mülki amir”ini ziyaret ediyoruz, Atatürk’ten aldığımız tebrik mektubunu gösteriyoruz.

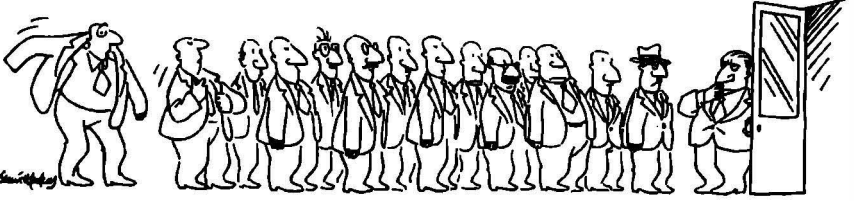
Neresi olduğunu unuttum, ya Sivas, ya Kayseri olacak, bir şehre geldik. Oyunun ilanları asılmış, bütün biletler satılmış. Ama başlama saatinde bir de baktık, salonun yarısından fazlası boş. Dışarıda bir gürültüdür, bir koşuşturmacadır gidiyor. Salonun sahibi soluk soluğa sahne arkasına geldi. "On beş dakika daha bekleyelim," dedi, "salon birazdan dolar."

"Bütün biletler satılmamış mıydı?" diye sorduk.

"Satılmıştı ama seyircilerin bir kısmı evlerine gidip gelecek."

"Neden?"

"Vali Bey kapıda," dedi adam. "Herkesi tek tek kontrol ediyor. Ceketsiz gelenleri evlerine yolluyor. Doğru dürüst giyinip gelmeleri için."

Bir an durduktan sonra ekledi :

"O kadarla kalsa iyi. Tırnak muayenesi bile yapıyor."

Yine *Emir* operetiyle yollardayız. Orkestra tutup götürecek halimiz yok. Gittiğimiz yerde bir piyano bulup onunla idare ediyoruz.

Kırşehir'e geldik. Şehrin eşrafından birkaç kişiyi aracı koyduk. Lisenin piyanosunu sinema salonuna getirttik. Piyano akortsuz, ama birtakım sesler çıkarıyor ya, o bize yeter.

İlk perde bitti. Ara verildi. Arkadaşlar ikinci perdeye hazırlanıyor. Birdenbire piyanonun çalındığını duyduk. Sadece o kadarla kalsa iyi. Davudi bir ses gümbür gümbür türküler söy-

luyor. Sinemanın sahibi ne oluyor diye salona koştu. Biraz sonra alı al moru mor sahne arkasına döndü.

“Müzik öğretmeni,” dedi. “Hem çalışıyor, hem söylüyor.”

Celâl (Sururi) kızdı. “Canım, şimdi bunun sırası mı?” diye söylendi.

Sinema sahibi boynunu büktü : “Vallahi, sırası mı, değil mi, orasını ben bilemem. Ama emri veren Vali. Müzik öğretmenini çağırılmış. ‘Böyle oturup duruyoruz. Bir şeyler çal söyle de, vakit geçsin,’ demiş. Emir ondan geldiğine göre herhalde sırasıdır.”

Emir’le Diyarbakır’a geldik. 1930’lar. Diyarbakır deyip geçmeyin, tam üç gece kapalı gişe oynadık.

Ben her gece ya salonda bir iskemleye ilişip oyunu seyrediyorum ya da fuayede kahve içerek sinemanın sahibiyle sohbet ediyorum.

Üçüncü gece oyunu seyrederken sinemanın sahibi salona girip hafifçe omuzuma dokundu. Çıkmam için başıyla işaret etti. Sessizce fuayeye geçtik.

“Hayrola?” dedim.

“Pek hayır değil,” dedi sinemacı. “Bizim burada Kör Reşit diye zengin biri var. Adam kabadayı. Belinde çiftte tabanca. Üçüncü gecedir temsili seyrediyor. Sizde Emine diye bir kız var ya, ona tutulmuş. Temsilden sonra kaçıracaktı. Haberinizi olsun.”

İkinci perdenin sonunda kulise geçtim, durumu arkadaşlara anlattım. Oyundan sonra, kiraladığımız otobüse binip Urfa’ya gideceğiz. Düşündük taşındık, bir çare bulduk. Perde kapanır kapanmaz Emine’ye erkek elbisesi giydirdik. Dudaklarının üstüne takma bir bıyık yapıştırdık. Otobüse Emin olarak bindirdik. Biz hareket ederken Kör Reşit, üç arkadaşıyla birlikte, sinemanın kapısında hâlâ Emine’yi bekliyordu.

İzmir Fuarı'nda bir bahçede oynuyoruz. Daha doğrusu, bizimkiler oynuyorlar. Ben oyunun yazarıyım. İlk sıranın kenarında boş bir yer buldum, vakit geçirmek için kim bilir kaçınıcı kere seyrediyorum.

Yanımda bir çocuk, onun yanında da annesiyle babası oturuyor. Çocuk boyuna konuşuyor. Hiç susmuyor.

Sahneye Toto çıkıyor. Çocuk, "Anne, Pamuk Prenses bu mu?" diye bağıyor. Kadın, "Değil, yavrum," diyor.

Bir başkası çıkıyor. Çocuk, "Anne, Pamuk Prenses bu mu?" diye bağıyor. Kadın, yine, "Değil, yavrum," diyor.

Eğildim. "Hanımefendi," diye fısıldadım, "çocuğu sustursanız..."

"Mümkün değil," dedi kadın. "Bu, evde de rahat durmaz. Seni Pamuk Prenses'e götüreceğiz diye kandırıp getirdik."

O sırada Celâl (Sururi) Bey çıktı sahneye.

Çocuk yine çığlığı bastı :

"Anne, Pamuk Prenses bu mu?"

Sahnenin önüne yürüdü Celâl Bey.

"Pamuk Prenses değilim," dedi çocuğa. "Ben Büyücü Karı'yım. Susmazsan şimdi seni ham yaparım."

Seyircilerden alkışını aldı. Oyuna devam etti. Çocuğun da bir daha sesi çıkmadı.

MEHMET KARACA

Balıkesir’de turnedeyiz. Küçük bir sinemada *Maskot* operetini oynuyoruz. “Bugün Atatürk şehrimize geliyor. Oyun seyretmek istiyormuş,” dediler. Hemen daha büyük bir salona aldılar bizi. O gece *Maskot* yerine *Emir* operetini oynamayı kararlaştırdık. Oyunda Emir, ikinci bir eş almak ister kendine. Kendisine karşı konulur. “Cumhuriyet döneminde birden fazla kadınla evlenmek yasaklanmıştır,” denilir. Oyunu değiştirmek istememizin temelinde bu sahne yatıyordu.

Oyun saatinde Atatürk geldi, yerini aldı. Sahne arkasına “Sadece bir perde seyredecek, daha sonra ayrılması gerekiyor,” diye haber iletildi. Bu bile bizim için büyük onurdu. Oynamaya başladık. İlk perdenin sonunda bir haber daha : “Atatürk oyunu beğendi, ara vermeden devam edin.”

Devam ettik. Oyun sona erince, Atatürk hepimizi teker teker kutladı, bir zarf içinde de heyete tam 300 lira verdi.

Doğrusu o 300 lira tam zamanında yetişmişti. Çünkü bütün paramız suyunu çekmiş, günlerdir Balıkesir’de rehin kalmıştık. Şehirden ayrılamıyorduk. Atatürk sayesinde borçlarımızı ödeyip İstanbul’a döndük.

Eskiden bir şehre gittiğimiz zaman oranın emniyet amirini ziyaret eder, oynayacağımız oyunların, topluluğumuzdaki sanatçıların adlarını verirdik. Buna mecburduk. Anadolu’da yabancı sanatçı çalıştırmak yasaktı. Liste dikkatle incelenir, sakıncalı bir ad olup olmadığı araştırılırdı.

Adana’da oynayacağız. Listemizi hazırladık, Emniyet Ami-

ri'ne gittik. Oyunlar ve yazarları : *Bay/Bayan*, Mahmut Yesari... *Emir*, Yusuf Sururi... *Çardaş*, Emmerich Kallman... *Şen Dul*, Franz Lehar...

Emniyet Amiri listeye baktı. Sonra, "Sizin kanunlardan haberiniz yok mu?" dedi. "Yabancı çalıştırıyorsunuz."

"Aman, efendim," dedik, "aramızda hiç yabancı yok."

"Olmaz olur mu? Baksanıza, kendiniz yazmışsınız. Hadi, Mahmut Yesari'yle Yusuf Sururi'ye bir diyeceğim yok. Türk oldukları belli. Ama bu Kallman'la Lehar ne oluyor? Üstelik itiraf bile etmişsiniz. Fransız Lehar diye."

Ne kadar anlatmaya çalıştıysak olmadı. Emniyet Amiri *Çardaş* ile *Şen Dul*'a izin vermedi. Biz de sadece *Bay/Bayan*'la *Emir*'i oynamakla yetindik.

Kurduğumuz heyetle Anadolu turnesindeydik. Güneydoğuda Diyarbakır'a kadar gittik. Hem inanılmaz cahil, hem inanılmaz aydın yetkililer, idareciler gördük.

Urfa'daki oyunumuzda silahlı bir sahne vardı. İki oyuncu, rol icabı, tabancalarına sarılıyor, birbirlerini vurmaya kalkıyorlardı. Araya girenler onları yatıştırıyordu.

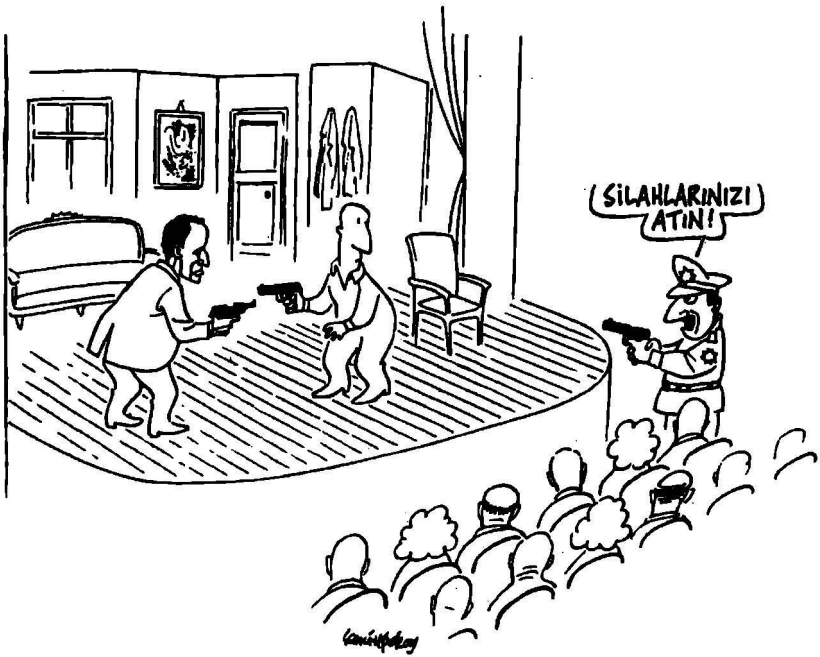
Oyundan sonra Valinin davetine katıldık. O güne kadar gördüğümüz idarecilerin en aydınıydı Vali. Tiyatrodan söz ettik. Bir ara güldü. "Bu gece oyundan sonra ne oldu, biliyor musunuz?" dedi.

"Hayır," dedik.

"Emniyet Müdürü geldi. 'Sayın Valim, bunlar silahlarına sarılıp herkese kötü örnek oldular. Müsaade ederseniz onları tutuklatayım. Halkın huzurunu ihlal etmekten. Ayrıca bir de araştıralım, bakalım ruhsatları var mı?' dedi."

Şaşkınlıkla yüzüne baktık. Vali yine güldü.

"Şimdi buna tiyatroyu anlatıncaya kadar haftalar geçer. 'Sen merak etme, beni ziyaret edip izin aldılar. Silah ruhsatlarını da gösterdiler,' diye cevap verdim."

Vali olmasaydı belki Urfa'da hapse girecektik. Derdimizi bir anlayan çıkıncaya kadar da hapiste kalacaktık.

Atatürk döneminde İzmir'de oynuyoruz. Günün birinde oyundan birkaç saat önce kırk yaşlarında bir adam geldi gişenin önüne. Bir yetkiliyle görüşmek istediğini söyledi. Gişeci beni gösterdi.

Adam, "Müsaade ederseniz tiyatronuzda çalışmak istiyorum," dedi.

"Oyuncu musunuz?" diye sordum.

"Hayır," dedi adam. "Ne iş olsa yaparım. Dekorları boyarım, yerleri süpürürüm, yeter ki tiyatrodaki çalışayım."

Baktım, adamın üstü başı düzgün.

Adam, aklımdan geçenleri anlamış gibi, "Paraya ihtiyacım yok," dedi. "Sizden para istemiyorum. Bedava çalışırım."

“Peki ama niye?” dedim.

“Ben okuyamadım,” dedi adam. “Ortaokula, liseye gidemedim. Bir okuldan mezun olamadım. Müsaade edin, iki yıl tiyatronuzda çalışayım. Bari tiyatro denilen okuldan mezun olayım.”

Arkadaşlarla konuştuk. Adının İsmet olduğunu öğrendiğimiz adamı Müdür Yardımcısı olarak işe aldık. Küçük bir de aylık bağladık. İsmet iki yıl gerçekten canla başla çalıştı bizimle. İki yıl sonra da tiyatrodan mezun oldu, gönül rahatlığıyla İzmir’e döndü, hayatını kırtasiyeci olarak sürdürdü.

Atatürk döneminde Anadolu’da çok turne yaptık. Bu turnelerde aydın yöneticiler de gördük, tiyatronun “t”sinden habersiz, kör cahil yöneticiler de.

Bu ikinci tür yöneticilerin belki de en ilgi çekeniyse Konya Ereğli’sinde karşılaştım.

Turneye götürdüğümüz oyunda, hayırsız çocuklarının yoksulluğa terkettiği yaşlı bir adamı oynuyordum.

İlk gece oyundan sonra sinemanın sahibi yanıma geldi, Belediye Başkanı’nın beni görmek istediğini söyledi.

Makyajımı bile silmeden, salonda beni bekleyen Başkan’ın yanına gittim.

Başkan tepeden tırnağa şöyle bir süzdü beni.

“Beyim,” dedi, “büyük geçmiş olsun. Ama biz sanata da, sanatkâra da sahip çıkarız. Yarın sabah gelip Belediye’de beni bul.”

“Hayrola?” dedim.

“Bırak çocuklarını, lanet olsun. Onları Allah’a havale et. Benim biraderin evinde boş bir oda var. Orada kalırsın. Belediye’de de bir kâtiplik ayarlarım sana. Maaşı pek yüksek değildir ama bu sefillikten iyidir. Gül gibi geçinir gidersin.”

İkinci Dünya Savaşı sırasında tiyatroya ara vermedik. İstanbul'da da oynadık, Anadolu'da da. Bir keresinde Diyarbakır'a kadar gittik. O turnede Adana'da yaşadığımız bir olayı unutamam.

Savaşta, Avrupalılar kadar olmasa bile, çok sıkıntı çekiyorduk. Temel yiyecek maddeleri bulunmuyordu. Ekmek bile karneye bağlanmıştı.

Adana'da oyundan birkaç saat önce beş arkadaş gişenin önüne iskemle atmış, çene çalıyorduk. Bir adam belirdi köşede. Yanında on iki yaşlarında bir oğlan çocuğu vardı. Bir süre afişe, sonra gişeye baktı. Döndü, gidecekken durdu. Çekinerek yaklaştı. Sonra, "Affedersiniz, siz tiyatrodan mısınız?" diye sordu bana. "Evet," dedim.

Adam çocuğu gösterdi. "Ben," dedi, "oğlumun tiyatro seyretmesini arzu ediyorum. Ama bilet param yok. Acaba ekmek karnemi versem, yarınki hissemi siz alsanız... Ben seyretmesem de olur. Onu burada beklerim."

Sustu. Başını önüne eğdi. Beşimiz birden ayağa fırladık. "Beyim," dedim, "sizin tiyatroya verdiğiniz değer parayla pulla ölçülmez. Bu akşam ailenizle birlikte misafirimiz olursanız şeref duyarız."

TOTO KARACA

Sahneye çıkmaya parasızlık dolayısıyla mecbur oldum. Annemle teyzem beni Tepebaşı'nda Rusların açtığı bir dans mektebine koydular. Yedi yaşımdaydım. Madam Polyakova adlı bir hocamız vardı. Benden para almadı. On iki yaşına kadar ders verdi. Alaturka dansları da öğrendim. Selim Sırrı Bey'le Ressam Muazzez de zeybek öğretti bana. Selim Sırrı Bey çok ritmikti, hareketliydi. Ama Ressam Muazzez Bey, biraz hoplasam, "Hö-ööt!" diye kendini oradan oraya atardı.

Maksim Bar diye bir yer vardı Taksim'de. Arap Tomas çalıştırırdı. Beni seyretti, sahneye çıkarmak istedi. İki buçuk lira da yevmiye vereceğini söyledi. Yıl 1924. İki buçuk lira iyi para.

İlk gece baktım, salon komple! Herkes kalantor. Kadınlar, erkekler, giyinip süslenip gelmişler. Hayretle bakıyorum. Çünkü o hayatı görmemişim. Çıkıyorlar, dansediyorlar... İngiliz var, Fransız var, İtalyan var, Macarı var. İlk defa sahneye çıkacağım. "Korkma" dediler. Dualarımızı ettik. Çıktım sahneye. Çıkarken bir şirinlik edeyim dedim. Koşa koşa geldim. Zıpladım. Zıplamamla yere yuvarlanmam bir oldu. Pist kayganmış. Kaygan olsun diye cilalanmış. Ağlamaya başlayacaktım. O anda iki göz gördüm. Teyzemin gözlerini. "Devam et," diye işaret ediyor. Halk alkışlıyor, "bis" diye bağırıyor. Düşmenin "bis"i olur mu! Bir daha düşülür mü! Dansımı sürdürdüm. Sahneye ilk adımımı böyle attım. Ondan sonra da ne sahnede ne özel hayatımda hiçbir şekilde düşmemeye gayret ettim.

Naşit Bey'in (Adile Naşit'le Selim Naşit'in babası) bir kardeşi vardı. Tiyatroda aksesuarlara bakardı. Adı galiba Sabri'ydi.

Naşit Bey, istediği elbisesi önüne tertemiz gelmezse felaket kızardı. Ama kardeşine istediği gibi küfredemezdi. Ana avrat sövemezdi. Ana bir, baba bir! İki kardeş karşılıklı bağırmaya başlarlardı :

"Hani mini hübbe!"

"Dazigi bağma!"

"Zebedega zanna! Züt!"

"Havacıva yelken! Püf!"

"Güffem Haydar! Zım!"

"Zım! Zım!"

"Havacıva yelken! Püf!"

"Hani mini hübbe..."

"Dazigi bağma..."

Gardropta ne kadar elbise varsa aşağı indirilir, çiğnenirdi... İki kardeşin küfürleşmesi böyleydi işte.

Muhlis Sabahattin'le çok turnelerimiz olmuştur. Bir keresinde "Muhlis Sabahattin ve Çocukları" adıyla Anadolu turnesine çıkmıştık. Kadromuz 30-35 kişi kadar vardı.

Adapazarı'na geldik. O zamanlar, önce karakola gidilir, oyuncuların listesi verilirdi.

Biz de listeyi karakola götürdük, Komisere verdik. Komiser uzun uzun inceledi listeyi, sonra bize baktı; Muhlis Sabahattin'e, "Maşallah, beyefendi," dedi. "Bütün bunların hepsi bir anadan mı?"

Muhlis Sabahattin'le turnedayız. Ben gencecik bir kızım. Aramızda Primadonna dediğimiz, bizden epey yaşlı bir oyuncu var. Bir gece perde arasında kuliste otururken, arkadaşlar-

dan biri ona takıldı :

“Eee, Primadonna... Artık yaşılanıyorsun.”

“Niyeymiş o?” dedi Primadonna.

“Niyesi var mı? Eskiden sahnede otuz kişi olsak, bütün seyirciler sadece sana bakardı. Şimdi Toto'ya bakıyorlar.”

Primadonna sustu. Oyundan sonra otele döndüğümüzde beni bir kenara çekti.

“Bak,” dedi, “herif doğru söyledi. Eskiden bütün seyirciler bana bakardı. Şimdi sana bakıyorlar. Asıl sebep güzellik değil. Bende oyunculuk yok. Gençken güzelliğimle idare ettim. Ama buraya kadarmış... Sen benim yaşına gelince, herkesin yine sana bakmasını istiyorsan ne yapacaksın, biliyor musun?”

Cevap vermedim. Primadonna devam etti :

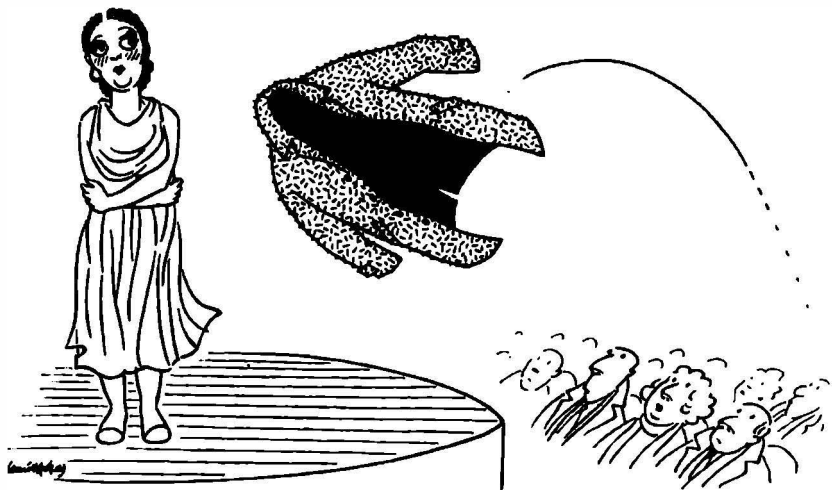
“Aynanın karşısına geçince hayran hayran kaşına gözüne bakmayacaksın, mimik çalışacaksın. Güzelliğini oyunla değil, oyununu güzellikle süsle. İşte o zaman bin yaşına bile gelsen, herkes seni seyreder.”

Anadolu turnelerinde çok sıkıntı çektik. Çoğu kere kamyonlarla yolculuk ederdik. Kış günüyse üstümüze branda bezi çekerlerdi. Atlı arabalarla istasyonlara gider, kar altında tren beklerdik. Varacağımız yere varınca, buz gibi salonlarda titreye titreye oynardık.

Yine bir kış günü. Küçük şehirlerden birinde *Şen Duflu* oynuyoruz. Sanki Sibiry'a'dayız. Milyoner bir kadını. Sırtımda incecik bir tuvalet var. Dişlerim zangırdarak oynamaya çalışıyorum. Çenem açılmıyor. Şarkı söylemeye başladığım zaman sesim boru gibi çıkıyor. Salondaki bütün seyirciler paltolu. Hepsi atkılara bürünmüşler.

Oyunun ortalarında seyircilerden biri dayanamadı. “Yahu,” diye bağırды, “bunlar sanatkâr insanlar... Kimsede insaf merhamet yok mu?”

Sırtından çıkardığı paltoyu sahneye fırlattı. “Al, bacım,” de-

di, "giy şunu. Sen karşımda öyle durdukça ben burada zatürree olacağım!"

Muhlis Sabahattin çok pinpirikli bir adamdı. Kars'ta gök gürlese Edirne'de kafamıza yıldırım düşecek diye korkardı. Onunla çalıştığım zamanlarda bunun çok örneğini gördüm.

Karadeniz turnesindeyiz. Samsun'a geldik. Gazetelerde bir haber. Güneydoğu'da veba görülmüş. Bu hastalığı da fareler yayıyor. Muhlis Bey, "Ya şimdi bir yerden bir fare çıkıp beni ısırırsa," diye kara kara düşünmeye başladı.

Akşam oyun başladı. Birinci perdenin sonlarında sahnede-yim. Oyunu oynarken sahne arkasından tak-tak-tak diye bir ses yükseldi. Kesilmiyor. Sürüp gidiyor. Biri sanki duvara bir şey çakıyor.

"Eyvah," dedim kendi kendime, "Muhlis Bey çok kızacak."

Tak-tak-tak'lar arasında rolümü bitirdim, arkaya fırladım. Bir de baktım ki, gençlerden biri, elinde Muhlis Bey'in bastonu, boyuna tuvaletin kapısına vuruyor.

“Delirdin mi sen?” dedim. “Ne bu gürültü? Kes şunu. Şimdi Muhlis Bey gelirse canına okur.”

Delikanlı güldü. “Bunu yaptıran Muhlis Bey zaten,” dedi. Tuvaleti gösterdi. “İçeride. Heladayken kuburdan fare çıkar da kendini ısırır diye korkuyor. O işini görüyor, ben de bastonuyla kapıya vurup fareleri kaçıyorum.”

Turnede, İzmir’de oynuyoruz. Açık Hava Tiyatrosu’nda. Celâl Sururi’yle ikili bir sahnemiz var. Ben yalnızım. Celâl Bey gecelikle giriyor. Karşılıklı konuşuyoruz.

Bir gece Celâl Bey, konuşmamızın tam ortasında durdu. “Eyvah!” dedi fısıldayarak. Sahneden çıktı gitti.

Ne yapacağımı şaşırdım. Olduğum yerde kalakaldım. “Ne oldu bu adama?” gibi laflarla durumu idare etmeye çalıştım.

Neyse, Celâl Bey’in gitmesiyle dönmesi bir oldu. Baktım, elinde bir-cüzdan var.

Tuluat yapıyoruz ya... “Niye fırladın gittin öyle?” dedim.

İstifini bile bozmadan, “Cüzdanımı sahne arkasında unutmuşum,” dedi Celâl Bey. “Neme lazım, burası yabancı yer... Bakarsın birisi ‘kalk gidelim’ yapar.”

Ben “rezil olduk” diye düşünürken seyircilerden bir alkış koptu. Celâl Bey de son perde kapanıncaya kadar elinde cüzdanla oynadı.

Muzaffer Hepgüler, Shakespeare’i pek sevmezdi. “Büyük yazarmış!” diye burun kıvırırdı. “Neresi büyük? İki kanş boyu varmış! ‘Olmak ya da olmamak’mış! ‘Gülmek ya da gülmemek’ dese hadi neyse, aklım erer...”

“Yapma, Muzaffer,” derdim. “Shakespeare’in ruhu seni bir çarpar, görürsün gününü!”

Bir gün Yusuf Sururi’nin bir vodvilini oynuyoruz. Muzaf-

fer'le karşılıklı bir sahnemiz var. "Çabuk, toz ol!" diyorum. Birdenbire Shakespeare'e taktı yine. Oyunda yeri yokken başladı söylenmeye. Aklınca beni kızdıracak.

"Toz olmak ya da olmamak... Ben şimdi böyle söyledim de, bu vodvil klasik mi oldu? Ben söylersem saçma, Shakespeare söylerse lafın gerisinde bir hikmet var..."

Daha konuşacaktı, ama ayağı bir kaydı, yüzükoyun yere kapaklandı. Kafasını kaldırıp bana baktı bir an. Seyirciyi filan unuttu.

"Tövbe!" diye bağırdı. "Doğru söylemişsin, Toto! Herifin ruhu beni çarptı!"

Yıl kim bilir kaç... Muhlis Sabahattin'le Anadolu turnesindeyiz. Müzikli, şarkılı, danslı oyunlar oynuyoruz. Birçok yere ilk giden tiyatro biziz. Seyirci tiyatroyu bizimle tanıyor.

Karadeniz'de bir kente, yanlış hatırlamıyorsam Samsun'a, geldik. Akşam bir sinemada perdemizi açtık.

Muhlis Bey, sahnenin hemen önünde, ilk sıra koltukla sahne arasında daracık bir yerde küçük orkestrayı yönetiyor.

Birinci perdenin ortalarında bir şarkı söylüyorum. Şarkımı tam bitirmiştım ki, bir adamın sahneye yaklaşarak bana bir kâğıt uzattığını gördüm. Oyunda olduğumu unuttum bir an. Eğildim, kâğıdı alıp okudum. Üstünde koca koca harflerle "Yine bir gülnihal" yazıyor.

Muhlis Beyin gürlemesiyle kendime geldim :

"Nedir o?"

Adam, "Dinleyici isteği, efendim," dedi. İkinci sırayı gösterdi. "Müdürümün isteği."

Baktık. İkinci sırada lacivertler içinde, kravatlı, saçları briyantinli bir bey gülümseyerek selam veriyor bize.

Muhlis Bey, kâğıdı getiren adama döndü. "Senin müdürün şarkı değil, dayak istiyor," diye bağırdı. Sinemaya sessizlik çöktü bir an. Muhlis Bey devam etti : "Şuna bak! Bir de kravat tak-

miş! Önce tiyatro seyretmesini öğreysin de ondan sonra kravat taksın!”

Anadolu’da turneye çıktığımızda, nerede oynayacaksak önce oranın karakoluna gider, kaydımızı yaptırır, izin belgemizi alırdık.

Muhlis Sabahattin’le yaptığımız turnelerden birinde bir Orta Anadolu şehrine yolumuz düştü. Eşyalarımızı otele bırakıp hemen karakolun yolunu tuttuk. Hepimiz yol yorgunluğundan dökülüyorduk. “Bir an önce belgemizi alalım da oyundan önce otelde biraz uyuyalım,” diyorduk.

Cümbür cemaat Komiserin karşısına dikildik. Komiser Muhlis Sabahattin’e yer gösterdi. Biz hepimiz ayaktayız. Komiser, verdiğimiz isim listesine bir göz attı, bizleri küçümseyerek süzdü, sonra Muhlis Bey’e, “Nereden topladınız bunları?” diye sordu. Bir kahkaha attı. “İçlerinde okuma yazma bilen var mı?”

Muhlis Bey ayağa fırladı birdenbire. Bastonunu Komiserin masasına indirerek, “Bana bak, Komiser!” diye gürledi. “Bunların hepsi tiyatro denilen mektepten yetişmiştir. Bu mektep o kadar yüksektir ki, senin boyun oraya kadar yetişmez! Aklın da ermez! Biz gidiyoruz. İzin belgemizi imzalar yollarsın. İmza atmayı becerebiliyorsan eğer...”

Ne yalan söyleyeyim, karakoldan çıktığımızda hepimiz zangır zangır titriyorduk. Ama on dakika içinde bir polis memuru, imzalı mühürlü izin belgesini kuzu kuzu otelimize getirdi.

Muhlis Sabahattin’le bir operetin provalarına başlamıştık. Oyuna benden başka bir genç kız daha gerekiyordu. Sağa sola haber verilmiş, şarkı söyleyebilen bir oyuncu arandığı bildirilmişti.

Günün birinde çok güzel bir kız getirdiler provaya. Muhlis

Bey, piyanonun başına geçti, kızıdan bir şarkı söylemesini istedi. Kız başladı söylemeye.

Donduk kaldık. Harika bir sesi vardı kızın. Ne yalan söyleyeyim, ben bile kışkırdım.

Muhlis Bey, piyanonun başından kalktı. Kızı sahneye çıkardı. Ona ne yapacağını anlattı. İki dakika sonra da, “Bir dakika, kızım,” dedi, “ben kestirmeden konuşurum. Sana ümit veremeyeyim. İşimize yaramazsın.”

“Neden?” dedi kız. “Sesim çok güzeldir.”

“Bak, kızım,” dedi Muhlis Bey, “sesin güzelse Odeon’a gidersin. Sahneye çıkmak istiyorsan oradan Kristal’e geçersin. Ama burası tiyatro. Gazino sahnesi başka şeydir, tiyatro sahnesi başka şey.”

Bizi gösterdi sonra.

“Bunların hepsi Kristal’de sahneye çıkabilir. Ama Kristal’dekilerin hiçbiri buraya adım bile atamaz.”

Anadolu’da turnedeyiz. Yusuf Bey’in (Sururi) bir oyununu oynuyoruz. Kayseri’ye geldik. Orada da büyük ilgiyle karşılandık. Perdemizi tıklım tıklım bir salona açtık. İlk iki perdeyi oynadık. İkinci perdeden sonra salonun sahibi geldi yanımıza. “Vali Bey sizinle görüşmek istiyor,” dedi.

“Buyursunlar” a fırsat kalmadan Vali Bey belirdi arkasında. Yanında 10-12 yaşlarında bir çocuk. Oğluymuş.

“Tebrik ederim,” dedi. “Fevkalade bir temsil. Sizden bir ricam var.”

“Estağfurullah,” dedik.

Çocuğu gösterdi. “Müsaade ederseniz, üçüncü perdede oğlum da çıksın sahneye.”

Şaşırdık. Ne diyeceğimizi bilemeden birbirimizin yüzüne baktık.

“Nasıl olur, Vali Hazretleri?” dedi Yusuf Bey.

“Olur, olur,” dedi Vali. “Hiç merak etmeyin. Zeki çocuktur.

Cin gibidir. İlk iki perdeyi seyretti. Tiyatroculuđu öğrendi. Sizi de, beni de mahcup etmez.”

Gaziantep'e bir oyun götürmüştük. Nakıp Ali'nin sinemasında oynuyorduk.

Oyun sırasında birdenbire salonun kapısı açıldı. Bir adam atla içeri daldı. Hiç unutmam, adı Fuat'mış; kendisine “Antep'in Rudolph Valentino'su” derlermiş.

İşte bu Fuat, atla salona daldı ve oyun oynanırken beni atın terkisine atıp kaçırmak istedi.

Kendisine kavga-döğüş zor engel oldular.

LÜTFULLAH SURURİ

İzmir'de turnedeydik. Bir bahçede temsil veriyorduk. Kadrodakilerin gündeliklerini bahçe sahibi ödüyordu.

Müdür ben olduğum için, her akşam bir liste yapıp kadrodakilerin adlarını yazar, karşılarna da kendilerine kaçır lira verileceğini belirtirdim. Listenin sonuna da "hakkı telif" (telif hakkı) olarak ya 2.5 ya 5 lira koyardım. Bahçe sahibi listeyi alır, inceler, toplam parayı da, arkadaşlara dağıtmam için bana verirdi.

Bu böyle on gün kadar sürdü. Sonunda bir akşam bahçe sahibi, "Lütfullah Bey," diye homurdandı, "Önce göz yumayım dedim, ama artık dayanamadım, size söyleyeceğim. Beni kandırıyorsunuz. Fazladan para koparıyorsunuz."

"Aman, nasıl olur, beyefendi?" dedim.

"Nasıl oluru var mı! Her akşam hakkı telif için benden para tırtıklıyorsunuz... Kadroya baktım, Hakkı Telif diye bir adam yok!"

Elhamra Tiyatrosu'nda *Direkler Arasında* oynanıyor. Küçük bir orkestramız var. Ben piyano çalıyorum. Kız kardeşim Lili kemanda. Her orkestramda Lili de olurdu mutlaka. Çünkü müziksiz bölümlerde uyuklardım; şarkı başlayacağı sırada beni arşeyle dürterek uyandırırđı. Ben de hemen piyano çalmaya başlardım.

Direkler Arasında'da finale yakın bir sahnede, salona nasılsa girmiş bir kedi sahneye atladı. Ama nasıl atladı? Salondan piyanonun üstüne, oradan sahneye!

Ben yine uyumuşum. Kedi piyanonun tuşlarına basar basmaz, çıkan sesle uyandım. Final şarkısının sırası geldi sandım. Başladım çalmaya!

Oyuncular durup dururken piyano çaldığını görünce şaşırdılar. Seyirciler ise katıla katıla gülüyorlardı. Artık bana mı, sahnede cirit atan kediye mi gülüyorlardı, orasını bilmiyorum.

Keşanlı Ali Destanı'nın provaları yeni başlamıştı. Küçük Sahne'nin fuayesini kullanıyorduk. Ankara'dan gelen Semiha Berksoy, konuk oyuncuydu. Piyanoda bir şarkıyı çalışıyorduk onunla.

Bir ara kapıda Lütfullah Sururi belirdi. Eski bir operetçiydi Lütfullah Bey; Semiha Hanım'la da oynamışlardı. Ama birbirlerini yıllardır görmemişlerdi.

İki eski dost, uzun yıllar sonra karşılaşınca ne yaparlar? "Ooo... Merhaba! Nasılsın?" diye birbirlerinin boynuna sarılırlar. Ama Lütfullah Bey'le Semiha Hanım öyle yapmadılar. Bir süre

sessizce baktılar birbirlerine. Uzaktan. Sonra Lütfullah Bey, çok eski operetlerden birinden bir d et söylemeye ba ladı. Sahne- de birlikte söyledikleri bir d eti. Piyanoda o parçayı çalmaya ba ladım ben de. Semiha Hanım da ba ladı söylemeye. Kollarını açarak birbirlerine yakla tılar. Yıllar öncesinin o sahnesini yeniden oynar gibi kucakla tılar. Ömrümde dinlediğim en duygulu, en etkileyici d eti tamamladılar.

CELÂL SURURÎ

Feydeau'nun *Zoraki Asker*'ine hazırlanıyorduk. Tiyatroda hiçbirimiz daha önce bu kadar heyecanlanmamıştık; çünkü oyunu Yusuf Bey'in adaptasyonu olarak değil, çeviri olarak oynayacaktık.

Yıllardır sahnede "Ahmet, Mehmet, Fatma" diye seslenmeye alıştık; şimdi ortaya Jacques'lar, Albert'ler, Marie'ler çıkmıştı.

İlk gece, her sahne sonunda birbirimizi uyarıyorduk : "Çeviri oynuyoruz; 'Yahu' denir mi, 'ulan' denir mi?"

Birkaç gün bu eziyeti çektik. Oyun da istediğimiz kıvraklığa, tempoya, canlılığa ulaşmadı. Hep kendimizi sıkmaktan, denetlemekten...

Sonunda canımıza tak etti. Bir hafta dolmadan koyuverdik kendimizi. "Ooo, beyim, atı alan Üsküdar'ı geçti..." Çeviri, sadece adların yabancı olduğu bir adaptasyona dönüşüverdi. Biz de bu işkenceden kurtulduk.

Anadolu turnesindeydik. Ne oynarız biz? Komedi. Oyunumuz nereye gitsek kıyameti koparıyor, seyircileri kahkahaya boğuyordu.

Şimdi neresi olduğunu unuttum, bir kazaya geldik. Başta Kaymakam, kazanın ileri gelenleri bizi karşıladılar. Kalacağımız otele götürdüler. Gece oyundan sonra bizim için bir ziyafet verileceğini bildirip ayrıldılar.

Oynayacağımız sinemaya gittik. Salon tıklım tıklım. Tek kişilik boş yer yok. Millet ayakta...

Neyse, oyuna başladık. Bir dakika, üç dakika, beş dakika. Salonda çıt yok. Sinek uçsa vızıltısı duyulacak. Kimse gülmüyor. İlk perdeyi ölüm sessizliği içinde oynadık.

İkinci, üçüncü perdeler de öyle. Ama oyun bitince öyle bir alkış koptu ki, şaşırdık kaldık.

Oyundan sonra sahne arkasına gelen sinema sahibine, "Kimse gülmedi," dedik. "Herhalde beğenmediler."

"Beğenmez olurlar mı!" dedi sinemacı. "Bayıldılar. Sondaki alkışı görmediniz mi!"

Neden gülmediklerini de açıkladı. Meğer Kaymakam bir gece önce halkı toplamış, "Bakın," demiş, "yarın tiyatrocular geliyor. Tiyatro ciddi bir iştir. Katiyen gülmeyeceksiniz. Ayıp olur. Gülenin canına okurum!"

Bizim seyirciler de ne yapsınlar! Emir büyük yerden... Oyunu dudaklarını ısıra ısıra izlemişler.

Muzaffer Hepgüler, yolda yürürken kendi kendine konuşur, espri üretir. Bunları da sahnede kullanır. Bazen durup dururken daha önce hiç duymadığımız bir laf ediverir. Ama artık birbirimizin ciğerini bildiğimiz için hiç şaşırmayız.

Yalnız bir kusuru vardır Muzaffer'in. Söyleyeceği sözü bir çırpıda söyleyip bitirmez. Uzattıkça uzatır. Bayılacak gibi oluruz.

Bir akşam sahneye çıkmadan önce baktım, kuliste kendi kendine yüksek sesle konuşuyor. O gün iki espri bulmuş. Onları tekrarlıyor. Beni farketmedi. Söylediklerini kafamın bir kenarına yazdım.

Sahneye çıktık. Bir ara bana döndü. "Dünyanın en büyük pazarı neresidir?" diye sordu. Bunu üç-dört kere tekrarlayacak. Sonra cevabı da kendi verecek. Hemen yapıştırdım : "Neresi olacak, Adapazarı. Çünkü orada ada bile alınıp satılır."

Muzaffer şaşırdı. Ama bozuntuya vermedi. Oyunu sürdürdü.

Biraz sonra kendi kendine söylendi :

“Vay kalleş ayakkabı!”

“Ne oldu?” dedim. “Arkadan mı vurdu?”

Perde kapanınca yanıma geldi. “Celâl Bey,” dedi, “ben de bu esprileri kendim buldum diye seviniyordum. Meğer ikisi de bayatmış!”

Bir yılbaşı gecesi Elhamra’da oynuyoruz. Salon, balkonun en arka sırasına kadar dolu. Biz de kaptırdık kendimizi, döktürüyoruz.

Üçüncü perdenin ortalarına gelmiştik ki, ikinci sıradan bir ses yükseldi : “Bir dakika!”

Toto (Karaca), Muzaffer (Hepgüler), ben sahnedeyiz. Ne oluyor diye durduk. Baktık, smokinli, kır saçlı bir bey bize doğru ilerliyor. Elinde bir şişe şampanya var. Sahnenin önüne geldi, “Beni çeker misiniz, lütfen,” dedi. Bir şey düşünecek halimiz yok. Adamın kollarına yapışıp yukarıya, sahneye çıktık.

Toto, “Beyefendi...” diye söze başlayacak oldu.

Adam gerçekten tam bir beyefendi. Yine, “Bir dakika,” dedi. Saatine baktı. Kulise işaret etti. “Gelin, gelin...”

Öteki oyuncular sahne kenarından merakla bizi seyrediyorlar. “Çabuk olun,” dedi adam. Arkadaşlar sahneye girdiler. Adam yine saatine baktı. “Altı, beş, dört, üç, iki, bir, sıfırrr!”

Şampanyayı patlattı. “Yeni yılınız kutlu olsun!”

Toto’ya uzattı şişeyi. Toto bir yudum aldı şampanyadan. Şişe elden ele dolaştı.

Adam alkışlar arasında sahneden inip koltuğuna oturdu. Biz de oyunumuzu kaldığımız yerden sürdürdük.

1940’larda Anadolu’da turnedeyiz. Trenle, otobüsle o şehirlerin, bu kasaba benim, dolaşıyoruz. Malatya’ya geldik. Oyun-

dan birkaç saat önce arkadaşlardan biri ateşlendi. Sahneye çıkması söz konusu değil. Hemen hastaneye yatırdık. Tifo dediler.

Oynayacağımız sinemaya döndük. Neyse ki, o geceki oyunda arkadaşın rolü çok kısa. Oyunun yazarı Yusuf Bey de aramızda. "Rolü çıkarabiliriz," dedi, "ama buradan birini bulup üç-beş cümleyi ezberletebilirsek daha iyi olur."

Üç-beş cümleyi kim olsa ezberler. Malatya'ya ayak bastığımızdan beri yanımızdan ayrılmayan, hasta arkadaşımızın hastaneye yatırılmasında bize yardımcı olan cin gibi bir delikanlı var. Ona döndük.

"Nasıl," dedik, "sen ezberleyip oynayabilir misin?"

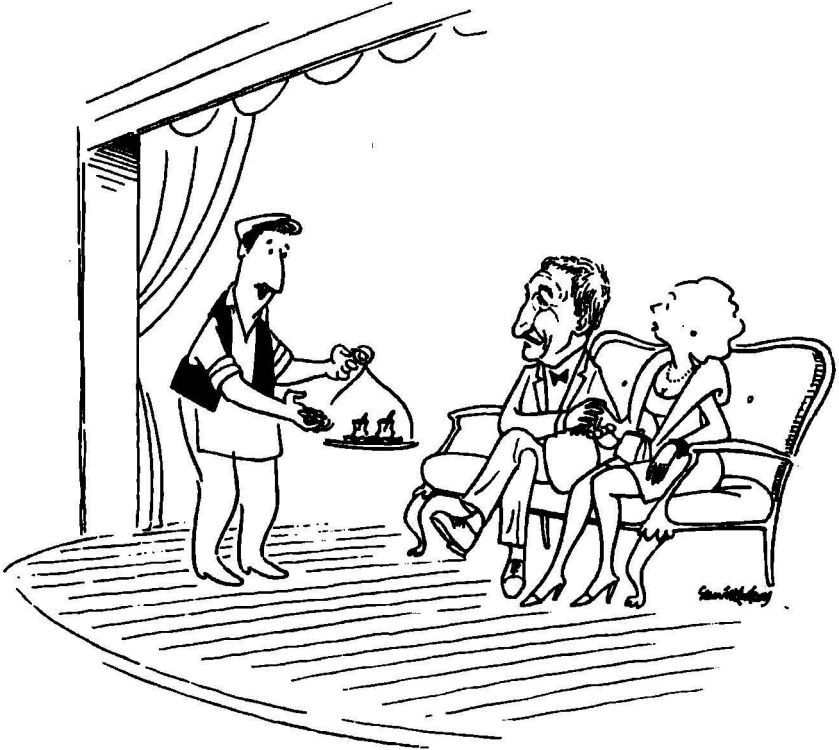
Delikanlı bir an düşündü. "Mesele değil," dedi. "Oynamasına oynarım. Oynarım da... sonra bu lekeyi alımdan kim silecek?"

ALİ SURURİ

Eski Fransız Tiyatrosu'nda oynuyorduk (şimdi Ortaoyuncular'ın bulunduğu salonda). Yunan primadonnası Zozo Dalmas da aramızdaydı.

Ben tenordum. Tenordum ya, iş tenorlukla bitmiyordu. Tiyatronun teknik işleriyle de uğraşıyordum. O yüzden, her gün oyundan iki saat önce geliyordum tiyatroya.

Bir gün yine erkenden geldim. Az şekerli bir kahve söyledim kahveciye. Kahvemi içip beş lira verdim.

İki saat geçti; oyun başladı. İkinci perdenin ortalarında Zo-zo'yla bir aşk sahnemiz var. Onu oynuyoruz. Ben tenor, o primadonna. Karşı karşıya geçmiş, içli bir aşk şarkısı söylüyoruz...

Şarkının tam ortasında omuzuma bir el dokundu. Dönüp baktım : Kahveci.

Elindeki bir sürü bozukluğu uzattı.

"Al ağabey," dedi, "beş liranın üstünü getirdim."

1952 yılıydı. Muammer Karaca'nın tiyatrosunda çalışıyordum. Turneye çıktık. Benim görevim öncülük. Yani, hangi şehirde oynayacaksak, ben o şehre tiyatrodan birkaç gün önce gidip gerekli hazırlıkları yapıyorum.

İzmir'e gittim. Sanayi Bahçesi'nde yeni bir tiyatro yapılmış. Beni tiyatro müdürü Hasan Bey karşıladı; salonu, sahneyi, sahne arkasını gezdirdi. Nasıl bulduğumu sordu.

Muziplik olsun diye, "Her şeyi güzel, ama löpörör yok," dedim.

"Löpörör nedir?" diye sordu.

O anda uydurduğum bir kelimeydi löpörör...

"Aman, efendim," dedim, "bilmiyor musunuz, löpörör bir çeşit çimentodur. Ayna gibidir. Şimdi tiyatrolarda hep löpörör kullanılıyor."

Hasan Bey, Belediye'ye bir dilekçe verdi, löpörör istedi.

Belediye Başkanı dilekçeyi imzaladı, Fen Heyeti'ne havale etti. Fen Heyeti'ndekiler, kendilerine cahil denmesin diye, böyle bir şeyden habersiz olduklarını söyleyemediler. Ankara'dan löpörör istediler.

Ankara, "löpörör meselesi"ni İstanbul'a havale etti.

Sonunda İstanbul'dan şöyle bir cevap geldi :

"Löpörör stoklarımız tükenmiş bulunmaktadır. Yeni sipariş verilmiştir. Gelince derhal gönderilecektir."

MUZAFFER HEPGÜLER

Eskişehir’de turnedeyiz. Oyundan sonra kapıda bir adam yakaladı beni. Kellifelli. Lacivertlerini çekmiş.

“Beyefendi, müsaade ederseniz bir şey soracağım,” dedi.

“Buyrun?” dedim.

“Bu tiyatrodan kaç para alıyorsunuz?”

“Bir şeyler alıyoruz işte,” dedim.

“Ben sünnetçiyim. Benimle çalışırsanız burada aldığının iki katını veririm.”

“Ben sünnetçilikten anlamam ki,” dedim.

“Siz sünnet etmeyeceksiniz,” dedi adam. “Yanımda durup sünnet edeceğim çocuklarla konuşacaksınız.”

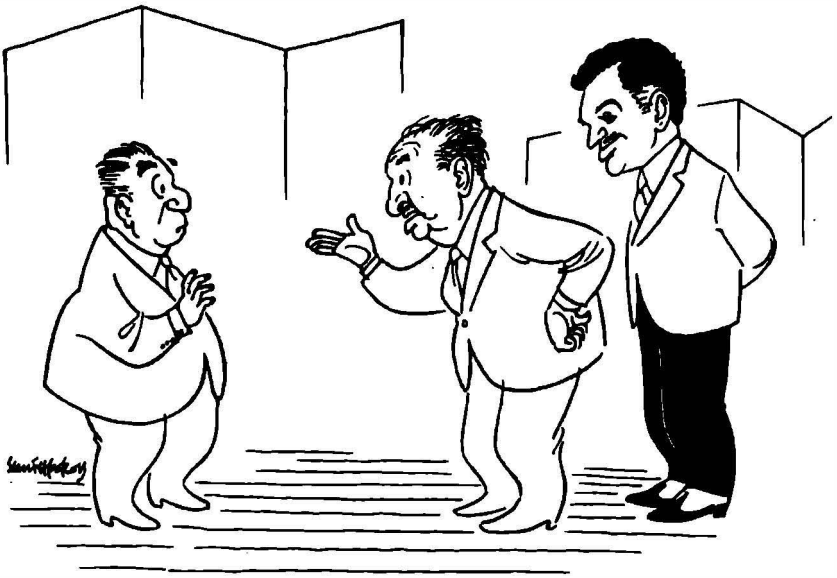
Şaşkınlıkla yüzüne baktım. Adam devam etti :

“Onlar nasıl olsa bayılır, ben de rahat rahat işimi yaparım.”

İstanbul Tiyatrosu’yla İzmir turnesindeyiz. Fuar bahçesinde oynuyoruz. Bir gece “Vali oyunu seyredecek” dediler. Hoşumuza gitti tabii. İlk sırayı Vali’ye, ailesine ve maiyetine ayırdık.

Oyun saati geldi çattı. Vali yok. Beş dakika, on dakika bekledik. Seyirci başladı alkışlamaya, tempo tutmaya. Neden sonra, yirmi dakika gecikmeyle Vali ve yanındakiler teşrif ettiler. Perdeyi açtık.

Oyundan sonra Vali kulise geldi. Geciktiği, bizi de, seyircileri de beklettiği için özür dilemeye bile gerek görmedi. Güle-güle, “Hani siz tiyatrocular Atatürk’ü bile beklemeden perdenizi açmışsınız,” dedi. “Beni niye beklediniz?”

Celâl Bey dayanamadı, “Beyefendi,” diye gürledi. “O Atatürk’tü. Sanata da, sanatkâra da hürmeti vardı. Kendisinin beklenmemesini, perdenin tam zamanında açılmasını anlardı. Bunun için tiyatrocuları bir de tebrik ederdi. Şimdi onun gibi devlet adamları nerede? Kim bilir ne kompleksler içindedirler. Hürmet, tebrik bir yana, bir de başımıza çorap örerler.”

...

İzmir’de turnedeyiz. Bir gece Çeşme’de oynamamızı istediler. Kalktık, gittik. Oynayacağımız yer bir yazlık sinema. Bütün yerler satılmış. Yerlerde oturan seyirciler bile var.

Oyunumuzun bir yerinde Celâl Bey bir sandığı kaldırıyor. Sandık güya dolu. Celâl Bey oflayıp pofluyor, kan ter içinde kalıyor. Aslında sandık kontrplaktan yapılmış. İçinde bir şey yok. On yaşında bir çocuk bile kaldırabilir. Ama Celâl Bey öyle güzel oynuyor ki, neredeyse biz bile sandığı dolu sanacağız.

Çeşme’de oynarken sıra o sahneye geldi. Celâl Bey yanına

gidip sandığa yapıştı. Bir denedi, iki denedi, kaldıramadı. Üçüncüde bin zorlukla azıcık kaldırabildi.

O sırada bir adam fırladı sahneye. Orta yaşlı bir seyirci. Celâl Beyi omuzundan itti. "Sen zahmet etme, beyim," dedi, "bana bırak."

Sonra salona döndü. "Yuh olsun size," diye bağırdı. "Adamcağıza bir el vereniniz yok. Hepiniz aval aval seyrediyorsunuz!"

AVNİ DİLLİGİL

*Kadınlar Terzihanesi*yle Anadolu turnesindeyiz. Adana'da oynuyoruz. Rifat adlı bir oyuncu arkadaşımız ilk perdeden sonra sahne arkasında fenalaştı. Salonun sahibine seyirciler arasında bir doktor olup olmadığını sorduk.

"Var," dedi. Fırlayıp gitti. Biraz sonra da yanında bir beyle döndü.

Bey, birinci sınıf dahiliye mütehassısıymış. Bizim Rifat'ı şöyle bir muayene etti. "Galiba tansiyonu düşmüş," dedi. "Müsaade buyrun, ben çantamı alıp geleyim. Muayenehanem sokak-
ğın tam karşısında."

Gerçekten iki-üç dakika sonra çantasıyla döndü. Rifat'ın tansiyonuna baktı.

"Evet," dedi. "Bir bardak tuzlu ayran içirin, hemen kalkar."

Şöyle bir süzdü bizi. Sonra gülerek, "Hiç merak etmeyin," diye ekledi, "kalkamasa bile ben varım. Piyesinizi İstanbul'da da seyretmiştim. Onun rolünü ben devam ettiririm... Doktorluk-
luktan güç değil ya!"

AZİZ BASMACI

Ses Tiyatrosu'nda oynuyorduk. Başrolde ben vardım.

Gişecimiz bir gün, "Aziz Bey," dedi, "bilet almaya gelen herkes sizi soruyor. 'Bu gece Aziz Basmacı da oynuyor mu?' diyor. Ben, 'Evet,' dersem bilet alıyor."

Çok hoşuma gitti bu.

Gişeciye, "Şöyle senin arkanda bir yere gizleneyim," dedim. "Yine beni soran olursa, 'Bu gece oynamıyor. Hasta. Onun yerine bir başkası oynayacak,' dersin. Bakalım ne yapacaklar?"

Gişede bir yere gizlenip başladım beklemeye.

Biraz sonra bir adam geldi.

Gişeciye, "Aziz Basmacı bu gece oynuyor mu?" diye sordu.

Gişeci, "Hayır, beyefendi, Aziz Bey bu gece oynamıyor. Rahatsız. Yerine başkası oynayacak," dedi.

Adam bir an düşündükten sonra parasını uzattı :

"Peki kızım, ver bana yedi bilet."

Vahi Öz'le Fındıkzade'de oynuyorduk. Bir ışıkçımız vardı, dalgacı mı dalgacı. Her şeyi yarım yamalak yapıyordu. "Vahi Bey, bu çocuk bir gün başımızı derde sokacak," diyordum. Vahi Bey "bir şey olmaz" gibilerden elini sallıyordu hep.

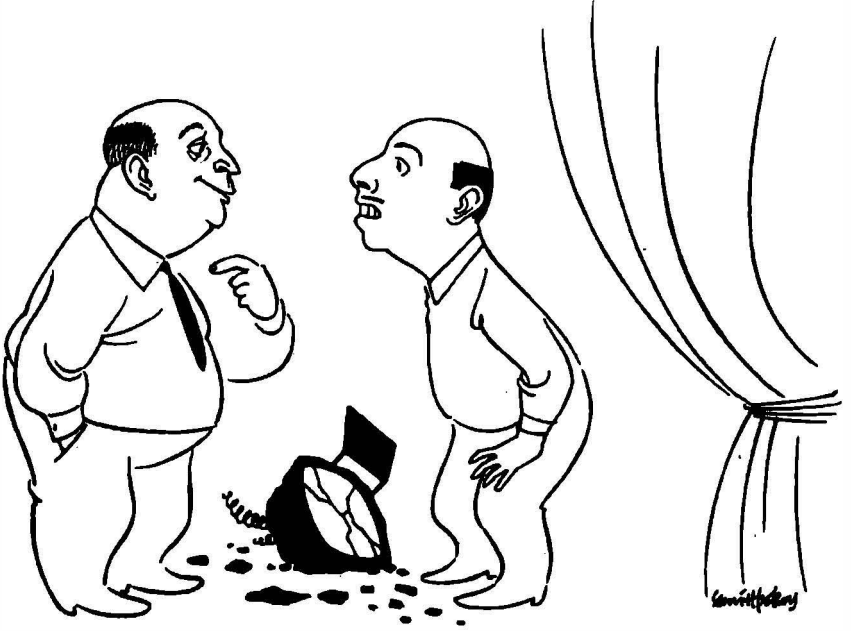
Bir gün oyunun ortasında, tepeye asılı koca ışık spotlarından biri güm diye ayaklarımın dibine düştü. Bir karış sağa düşseydi kafam parçalanacaktı. Sadece biz değil, seyirciler de heyecanlandılar.

Spotu sahne arkasına atıp zangır zangır titreyerek oyunu

sürdürdük. Perde kapanınca soyunma odasında başladım ağzıma geleni söylemeye.

“Yahu,” dedim, “bundan büyük felaket olur mu?”

Vahi Bey, “Olur,” dedi. “Bir düşünsene... Spot kafana düşseydi daha büyük felaket olmaz mıydı!”

Yanıma gelip omuzuma vurdu.

“Ondan da büyük bir felâket olabilirdi,” dedi.

Bir an durdu. Güldü :

“Senin kafan yerine benim kafama düşebilirdi.”

Fındıkzade’de *Kart Horoz*’u oynuyoruz. Kart Horoz, Vahi Öz... Yaşlı bir çapkın. Oyun her gece dolup taşıyor.

Bir gece, ikinci sıranın kenarında oturan bir seyirci keyfimizi kaçırdı. Adam sarhoş. Arada bir yüksek sesle konuşuyor,

sahneye laf atıyor. Birinci perdenin bitmesini bekliyoruz. İçeriye haber gönderip adamı ikaz edeceğiz.

Vahi Bey son derece efendi bir insandı. Kimseyi kırmaz, kimseye kötü davranmazdı. Yanlışları, terbiyesizlikleri bile hoş görmeye çalışırdı. Baktım, o bile sinirden titriyor; sahnede rolünü dilediği gibi oynayamıyor.

İlk perdenin sonuna doğru, “Hadi be!” diye bağırdı sarhoş seyirci. “Horoz dediler, insan çıktı. Horozdan insan mı olurmuş!”

Vahi Bey dayanamadı, sahnenin önüne ilerledi. Gözlerini seyirciye dikerek, “Beyim,” dedi, “ayıdan insan oluyor da horozdan insan niye olmasın?”

Bir alkış koptu. Sarhoş seyirci kalktı, kaçarcasına salondan çıktı gitti. Biz de oyunumuzu keyifle sürdürdük.

Konya Ereğli’sinde oynuyoruz. Tek temsil vereceğimiz için salon tıklım tıklım. Ben baba rolündeyim. Kızım bir delikanlıya âşık. Onunla evlenmek istiyor. Ben bunu tasvip etmiyorum. Karım benden habersiz kızımı delikanlıyla nişanlıyor. Durumu öğrenince cinnet geçiriyorum. Tabancamı çekip ikisini de vurmaya kalkıyorum. Seyirci kahkahalarla gülüyor. Çünkü bütün bunlar bir komedi havası içinde cereyan ediyor.

O sahne geldi. Ben tam tabancamı çekip kızıma doğrultmuştum ki, salondan “Hooop!” diye bir ses yükseldi. “Çabuk! Engel olun!”

Ne olduğumu anlamadan üç polisle bir bekçi üşüştü tepeme. İkisi ellerimi tutuyor, biri boğazımı sıkıyor, fedakâr bekçi de kızımın önüne geçmiş, ona siper oluyor.

Polislerden biri, “Tesirsiz hale getirdik, amirim,” diye bağırdı.

Gayretle kendimi biraz toparladım. “Ne oluyor?” diye bağırdım. “Biz burada temsil veriyoruz.”

Sonradan Emniyet Müdürü olduğunu öğrendiğim zat, sa-

londan, “Bırakalım da katil ol, öyle mi?” diye seslendi. Sonra ekledi : “Siz sanatkârlar belli olmazsınız... Kendini kaptırıp tabancayı ateşlersen ne olacak? Ben Ankara’ya nasıl hesap veririm? ‘Temsil bahanesiyle gözümün önünde adam vurdular’ mı diyeceğim?”

Kaymakam’ın araya girmesiyle iş tatlıya bağlandı. Biz de oyuna devam ettik.

ARA

FUAYE... SİGARA MOLASI

İsmail Dümbüllü'yü önce Antep sinemalarında, sonra İstanbul sahnelerinde seyretmiştim. Yakından bir kere gördüm sadece. Anılarını dinleme olanağını bulamadım. Başkalarından dinledim bazılarını.

Dümbüllü'nün başından geçen bir olay, bu türün klasikleri arasında. Tiyatroyla ilgilenen neredeyse herkes bilir. Ama bu kitabın okurlarından bilmeyenler vardır belki. Onlar için anlatıyorum. Zaten *Bir Gün Ben Tiyatrodayken*, o anı olmadan eksik kalır diye düşünüyorum.

Dümbüllü, Gülhane Parkı'nda Tevfik İnce'yle oynuyor. Kavuklu'yla Pişekâr. Her zaman olduğu gibi, seyircileri kırıp geçiriyorlar. Bir ara kahkahalar arasında sahneye bir şey atılıyor.

Dümbüllü eğilip bakıyor : bir hıyar!

Eğilip hıyarı alıyor, seyircilere gösteriyor.

"İçinizden biri kartvizitini yollamış," diyor. "Oyundan sonra sahne arkasına buyursun, görüşelim."

Bedia Muvahhit'in de klasikleşmiş bir anısı var :

Bedia Hanım, bir gece oyun sonrası makyajını silerken orta yaşlarda bir kadın gelmiş soyunma odasına. Onu oyunundan ötürü kutlamış, göklere çıkarmış. Sonra da tiyatro sevgisinden söz etmeye başlamış.

"Bilseniz, tiyatroyu ne kadar severim. Hiçbir oyunu kaçı-

mam. Bu sevgi bende küçük yaştan beri vardı.”

“Madem tiyatroyu bu kadar seviyorsunuz,” demiş Bedia Hanım, “neden tiyatrocı olmadınız?”

“Sormayın,” demiş kadın. “Ben de oyuncu olmak istiyordum. Ama ailem istemedi.”

“Neden?” diye sormuş Bedia Hanım.

“Annem izin vermedi. ‘Kızım, tiyatroculuğa heveslenme. Oropsu olursun,’ dedi.”

Bedia Hanım, kadını tepeden tırnağa süzmüş, sorusunu patlatmış :

“Peki, sonra nasıl oldunuz?”

Bu anıda kahramanın adını vermeyeceğim. Şimdi, oyunculuk alanında olmasa bile, bayağı ünlü sayılır. Adı soyadı bu harflerle başlamıyor ama biz AB diyelim.

Yıllar önce İsmail Cem’le Ercan Arıklı haftalık bir gazete çıkarıyorlardı : *ABC*. Gazetede oyun eleştirilerine de geniş yer veriliyordu.

Bir hafta *Sokak Kızı İrma*’nın da eleştirisi yayımlandı. Yazıda başrol oyuncular, yönetmen uzun uzun övülüyor, sonra da şuna benzer sözler ediliyordu :

“Ama sahnede ilk gördüğümüz AB kısacık rolünde bir yıldız gibi parladı. Seyircilerin büyük ilgisini çekti. Herkesin arasında sivrildi, vb...”

Buraya kadar iyi, hoş... Ama yazının altındaki imza neydi dersiniz? AB!

AB yazıyı yazmış, imzasız yayımlanması için vermişti gazete. Gazetede kiler, artık bilerek mi, bilmeyerek mi, imzayı yazının altına koyuvermişlerdi. Sahnedeki kısacık rolün oyuncusu, kendi kendini göklere çıkaran bir eleştirmen olarak belirmişti.

Bu anıda da kahramanın adını vermeyeceğim. Onun adı soyadı da bu harflerle başlamıyor ama biz YZ diyelim.

YZ bir tiyatro eleştirmeniydi. 60'lı yıllarda ortalığı kasıp kavuruyordu. Kendini "büyük bir kavganın önde gelen neferlerinden biri" olarak görüyordu. Sonraları da yazmayı sürdürdü. Şimdi kavgayı bıraktı mı, bilmiyorum, ama ön saflarda çarpışmaktan yorulduğu kesin.

YZ, daktilosunun başında bir oyunun eleştirisini yazıyordu günün birinde. Üç arkadaşı onu ziyarete geldi. YZ, "Siz çaylarnızı için, bana biraz izin verin, şu yazıyı bitireyim," dedi. Yazmayı sürdürdü. Bir ara kalkıp tuvalete gitti. Odada yalnız kalan arkadaşlarından biri daktilonun başına geçti hemen.

Ötekiler, "Ne yapıyorsun?" diye sordular.

"Bir paragraf da ben yazayım. Farketmeyecek bile."

"Canım, farketmez olur mu?"

"Görürsünüz."

Koca bir paragraf ekledi yazıya. Yerine oturdu.

Biraz sonra YZ "ihtiyaç molası"ndan döndü. Yazıya şöyle bir göz attı. Sonra "kaldığı yer"den devam etti. O arada arkadaşlarının neden kahkahayı bastığını anlamadı bile. Zehir zemberek eleştiri birkaç gün sonra o biçimiyle yayımlandı.

İKİNCİ PERDE

İLHAN HEMŞERİ

Evimde tek başıma oturuyordum. Kimsem yoktu. Bir sabah erkenden uyandım. Başım dönüyor, gözlerim kararıyordu.

Korktum. Apartmanda, yan dairededeki komşu kadının kapısını çaldım.

Kadın, uyku sersemi, gecelikle, kapıyı açtı.

“Hanımefendi, rahatsız ediyorum,” dedim. “Bir ricam var. Biliyorsunuz, yalnız oturuyorum. Başım dönüyor, gözlerim kararıyor... Arada bir kapımı çalar, beni yoklarsanız sevinirim.”

“Hiç merak etmeyin,” dedi kadın. “Komşuluk böyle günler içindir.”

Yarım saat sonra kapım çalındı.

Açtım : Komşu hanım. Elinde bir tepsi. Tepside sabah sabah börek, taze fasulye, köfte, bir de tatlı...

“Nedir bu?” diye sordum.

Tepsiyi uzattı :

“Başınızın döndüğünü, gözlerinizin karardığını söylemediniz mi! Siz tiyatrocusunuz. Herhalde açlıktandır.”

İstanbul Tiyatrosu'nda Toto hanımları seyredecektim. Fuyayede Celâl Sururi'nin hasta olduğunu, yerine Ekrem Dümer'in oynayacağını öğrendim. Zil verildi. Salona girip koltuğuma kurdum.

Arkamda iki adam. Konuşmalarından anladığıma göre, biri bu oyunu daha önce seyretmiş. Öteki hayatında ilk geliyormuş tiyatroya.

Oyunu daha önce seyreden adam, “Hele bir Celâl Sururi

var. Gülmekten kırılacaksın,” diyor boyuna.

Oyun başladı. Celâl Bey yerine Ekrem oynuyor. Arkamda-kiler kahkahayı basıyorlar.

İlk perde bitti. Oyunu daha önce seyreden adam, arkadaşına, “Nasıl?” dedi. “Celâl Sururi müthiş, değil mi?”

“Söylediğin kadar varmış,” dedi öteki.

Dayanamadım, döndüm. “Beyim,” dedim, “Celâl Sururi bu gece oynamıyor. Sizin o Celâl Sururi diye seyrettiğiniz oyuncu Ekrem Dümer.”

Adam, dünyanın en cahil kişisiymişim gibi, suratıma baktı acıyarak.

“Ben bunu daha önce gördüm,” dedi. “O senin dediğin oyuncu bal gibi Celâl Sururi. Aynı lafları söylüyor, aynı hareketleri yapıyor. Başkası olsa aynılarını nereden akıl etsin!”

Bir “Hisseli Tiyatro” topluluğu kurmuşuz, Anadolu’nun küçük kentlerinde oynuyoruz.

İç Ege’nin şirin kasabalarından birine geldik. Oyunumuz *Kadınlar Terzihanesi*. Kasabanın tek kışık sinemasında perde-mizi açtık.

Oyunun ortalarına doğru seyircilerden biri, “Zelzele!” diye çığlık attı. Millet ayaklandı. Kapılara hücum edecek. Birkaç kişi, “Bir şey yok! Bir şey yok!” diye bağırıyor. O kargaşada sahnedeki arkadaşlardan biri, Pazarcı Mahmut, sahnenin önüne ilerleyip, “Durun!” diye gürledi.

Okkalı bir sesi olduğu için Pazarcı derdik kendisine. Seyirciler şöyle bir durakladılar.

Pazarcı Mahmut, “Ne kaçışıyorsunuz bel!” dedi. “Zelzele olsa önce şu bez dekorlar sallanır, yıkılır. Bir şey olduğu yok! Oturun yerinize!”

Salonun arkasından cılız bir ses yükseldi :

“Ağabey, size bir bok olmaz. Baksana, dekorlarınız bizim külüstür sinemadan daha sağlam. Burası harabeye döner de si-

zin dekorlar ayakta kalır!"

Hisseli topluluğumuzla Anadolu turnesindeyiz. Çok uzun bir turne... Bir komedi, bir de dramla neredeyse mezralarda bile oynayacağız. Öncümüzden, Kütahya'da oyun bağladığı haberi geldi. Kalktık, Kütahya'ya geçtik. Bir sinemada o akşam dramımızı, ertesi akşam da komedimizi oynayacağız.

Dekorumuzu kurduk. Oyunun başlamasına çok var. Teknisyen Vehbi'yle sinemanın karşısındaki kahveye geçip oturduk. Çaylarımızı içerken masamıza elinde tabakla orta yaşlı bir adam geldi.

"Oturabilir miyim?" diye sordu.

Buyur ettik.

Kendini tanıttı. Çiniciymiş. "Ben," dedi, "tiyatroya çok meraklıyım. Buraya gelen hiçbir temsili kaçırmam. Deminden beri sizi seyrediyorum. Sinemaya girip çıkıyorsunuz. Ama dikkat ettim, aralarında en oturlusu sizsiniz. Müsaadenizle bu hediyeyi size vermek istiyorum."

Tabağı uzattı. Baktık, üstünde bir yazı : "Girdiği her rolü eşsiz bir muvaffakiyetle canlandıran..." Gerisi yok.

"Buraya isminizi yazıp getireceğim," dedi çinici. "Siz birer çay daha içinceye kadar yetiştiririm."

Bir an durdu. Sonra kulağına eğilip sordu :

"Affedersiniz... İsminiz neydi?"

Anadolu'da turnededeyiz. İki oyun oynuyoruz. Biri ağdalı bir dram, öteki komedi.

Dramda bir delikanlının nişanlısı veremden ölüyor. Son nefesini verince, delikanlı nişanlısının üstüne kapanıp hüngür hüngür ağlıyor. Sonra tabancasını çekip intihar etmeye kalkışıyor. O anda ben sahneye giriyorum. Ona engel oluyorum.

Kütahya'da oynuyoruz. Genç kız öldü. Delikanlı ağladı. Sonra tabancasını çekti. İntihar edecek.

Sahneye daldım. "Hadi, 'hadi," diye bağırdım gülererek. "Gözün aydın!"

Delikanlıyı oynayan arkadaşımız bir an bana baktı dehşetle. Sonra o da gülmeye başladı. Güldüğü anlaşılmasın diye de nişanlısının üstüne yeniden kapanıp ağlıyormuş gibi yaptı.

"Ölü nişanlı" da gülmemek için kendini zor tutuyor, dudaklarını ısıırıyordu.

O anda kendime geldim. Nasıl olduysa oyunları karıştırmış, dramda söyleyeceğim cümle yerine komedide söyleyeceğim ilk sözleri söylemişim. Kendimi sahne arkasına attım hemen. Benim yerime bir başka arkadaşımız sahneye girip delikanlının intihar etmesine engel oldu.

1950'lerde bir turne... Ege'de büyük bir kasabaya geldik. İş bağlamak için öncü olarak gönderdiğimiz arkadaş bir sinemanın sahibiyle anlaşmış, salonu tutmuş. Kasabaya geldiğimizde bizi karşıladı, ilk sözü de "Allah sonumuzu hayır etsin," oldu. Sonra anlattı. Kasabanın Belediye Başkanı bizim arkadaş bulmuş. "Ben burada böyle edepsizliklere izin vermem," demiş. Arkadaş, oyunumuzun edepsizlikle uzaktan yakından ilgisi olmadığını, Türkiye'nin neredeyse her yerinde oynandığını söylemiş. Belediye Başkanı, "Benden söylemesi," demiş. "Boşuna uğraşıyorsunuz. Size temsil verdirmem."

"Hadi hayırlısı," dedik, otelimize yerleştikten sonra sinemaya gidip dekorumuzu kurduk.

Oyun saati gelince, bir gürültü koptu salonda. Kuliste bizimle çene çalan sinema sahibi telaşla fırladı. Merakla beklemeye başladık. On dakika kadar sonra sinema sahibi geldi yanımıza. "Perdeyi açabilirsiniz," dedi. Olanları anlattı.

Belediye Başkanı, yanında dört memurla gelmiş. "Salonu boşaltın, mühürleyeceğiz, sinemada kalorifer yok," demiş. O

günlerde Anadolu'nun hangi sinemasında kalorifer var ki! Kavgaya Kaymakam yetişmiş. Belediye Başkanı'na, "Sen önce şu kafanın mühürlerini sök de sonra burayı mühürlemeye kalk!" diye bağırmış. Kaymakam'ın yanındaki polisleri gören Belediye Başkanı da kös kös sıvışmak zorunda kalmış.

Bir turnede Manisa'da oynayacağımız gün, oyuncuların biri akşamüstü ansızın bizi bıraktı, İstanbul'a döndü. Otelde "ne yapacağız" diye düşünürken ışıkçımız Sırrı, "Ben bu rolü oynarım," dedi.

"Nasıl oynarsın?"

"Basbayağı oynarım. Işığı yakar, sahneye geçerim. Her gece seyrede ede ezberledim."

Başladı uzun bir tiradı söylemeye. Gerçekten ezberlemiş. Yapacak başka bir şey de yok. "Peki," dedik.

Akşam oyun başladı. Sırrı iyi gidiyor. Ama cansız mı cansız. "Neyse, durumu kurtardık," diye düşünüyoruz.

Üçüncü perdede bir sahne var. Suzan arkadaşımız koltukta oturuyor, Sırrı da uzun tiradını söylüyor. Tirat bitti, Suzan'da hareket yok. Sahne kenarından baktık. Mışıl mışıl uyuyor.

Sırrı çaresizlik içinde Suzan'ı dürttü. Güya durumu kurtarmak için, bağırarak, "Uyumuşsun be abla!" dedi.

Suzan uyandı, şöyle bir çevresine bakındı.

"Ne yapayım," dedi yüksek sesle. Seyircileri gösterdi. "Sadece onları değil, beni de uyuttun kerata!"

Seyirciler çılgınca alkışladılar Suzan'ı. Bunu espri sandıkları için mi, "hislerine tercüman olunduğu" için mi, orasını bilmiyorum.

İstanbul'da bize ekmek olmadığı için hisseli tiyatromuzla Anadolu'yu karış karış dolaşıyoruz.

Kayseri'nin kasabalarından birine geldik. Kasabanın tek sinemasının sahibiyle anlaştık. Salonu iki geceliğine tuttuk. Sokaklara tellal çıkarıp o geceki oyunumuzu ilan ettik.

Ne yalan söyleyeyim, oyunun adını bile unuttum. Tek hatırladığım, acıklı mı acıklı bir dram olduğuydu. Ben gaddar bir adamı oynuyorum. Üvey kızına akla gelmedik eziyetler ediyorum. Kız sonunda dayanamayıp canına kıyıyor. Annesi de tabancayı alıp, alkışlar arasında beni öldürüyor.

Neyse, oyunu oynadık, bitirdik. Makyajımızı sildik. Sinemadan çıkarken kapının önünde bekleyen 18-20 yaşlarında bir genç hışımla üstüme yürüdü. "Ulan," diye bağırdı, "bakıyorum, o karı seni gebertememiş! Dur da o işi ben yapayım!"

Göğsüme bir yumruk indirdi. Yere yıkıldım. Delikanlıyı tutular. Şikâyetçi oldum. Karakola gittik.

Komiser bizi dinledikten sonra güldü. Yanıma geldi. Elini omuzuma koydu. "Beyim," dedi, "bu çocuk göğsüne yumruk indirmemiş, aktörlük madalyası takmış. O kadar güzel oynamışsın ki, sahi sanmış."

Bir an düşündüm. Delikanlıya baktım. Başı önünde. Gittim, yanağından öptüm. "Sağ ol, kardeş," dedim, "meğer bana en büyük ödülü sen vermişsin."

Aynı oyunu Burdur'da da oynadık. Makyajlarımızı silerken üç adam geldi sahne arkasına. Bana yaklaştılar. "Beyefendi," dediler, "çok güzel oynadınız. Sizi daha yakından tanımak istiyoruz. Şeref verin, birlikte bir yemek yiyelim."

Doğrusu hoşuma gitti bu. "Peki," dedim. Çıktık. Bir arabaya atladık, on kilometre kadar ötedeki bir kır lokantasına gittik. Yedik, içtik, keyifle sohbet ettik. İki saat kadar oturduk. Bir ara tuvalete gidip geldim. "Kalksak mı artık?" dedim. "Yarın erkenden yola çıkacağız da..."

"Kalkarız," dedi adamlardan biri, "ama, beyim, bir dakika otur da beni dinle. Biz buraya dövmek için getirmiştik seni. Dönüşte ağzını burnunu dağıtıp yol kenarına atacaktık. Baktık ki, aslında iyi, hoşsohbet adamsın. Herkes yanlış yapabilir. Ama sana yakışmıyor. Üvey kızını kendi öz kızın belle. Bir daha böyle pislikler yapma. Sen sen ol, artık şeytana uyma. Yoksa yerin dibine girsen, gelir, seni buluruz."

Anadolu'yu kent kent, kasaba kasaba dolaşıyoruz. İki oyun oynuyoruz, biri komedi, biri dram. Dramda çocuğuna olmadık eziyetler eden hain bir babayı oynuyorum.

Uşak'a geldik. Handan bozma bir otele yerleştik. Benim kismetime tek kişilik bir oda düştü. Bavulumu odaya bırakıp oynayacağımız sinemaya gittim.

O geceki oyunumuz dram. Seyirci bayağı ilgi gösterdi. Salon doldu. Oyunun sonunda, her zamanki gibi, herkes alkışlandı, ben yuhalandım.

Otele döndük. Odalar kilitli değil. Anahtar filan yok. Açtım odamın kapısını, içeri girdim. Bir de baktım ki, yatağımda biri horul horul uyuyor.

Hemen aşağı koşup otelciyi buldum. Durumu anlattım. Adam ters ters yüzüme baktı. Sonra, "Gel," dedi. Önde o, ar-

kada ben, ikinci kata çıktık. Koridora, ortak tuvaletin hemen yanına bir yer yatağı serilmiş. Başucunda benim bavul.

“Ne oluyor?” dedim.

“Burada yatacaksın,” dedi otelci. “Geldim, temsilinizi gördüm. Sana bu bile çok. Dua et ki, benim gibi merhametli birine çattın. Yarın öbür gün geberip gidince cehennemde bunu bile bulamayacaksın.”

Anadolu turnelerinde para kazandığımız yok. Rehin kalmamak için ceptekini de harcayıp İstanbul’a dönüyoruz yine. Sürekli oynayabileceğimiz bir tiyatro peşindeyiz.

Bir gün Beyoğlu’nda bir kahvede oturmuş dertleşiyoruz. Saydığımız, sevdiğimiz Avni Dilligil geldi yanımıza. Buyur ettik.

Daha çayını yudumlamadan bir oyuncu girdi kahveye. Şehir Tiyatrosu kadrosunda olduğu için hepimize tepeden bakardı. Kendini dünyanın en büyük aktörü sanırdı.

Masamıza oturdu. İki dakika içinde sözü döndürdü dolaştırdı, yine ne büyük sanatçı olduğuna getirdi. O sıralarda klasik bir oyunda önemli rollerden birini oynuyordu.

“Azizim,” dedi, “oyunda pek iş yok. Ama dolup taşıyor. Ben de olmasam iki seksen yatacak.”

“Bana bak,” diye gürlledi Avni Bey, “o iş yok dediğin oyun var ya, yüzyıllardır her ülkede oynanıyor. Sen olmasan da çıkar bir başkası paşa paşa oynar. Ama sen de o zaman sahneden inip yerini bulur, mahalle düğünlerinde çiftetelli oynarsın.”

Sarı Tahir diye bir organizatör vardı. Heyet kurar, Anadolu turnesine çıkardı. İki şarkıcı, üç-beş çalgıcı, bir dansöz, kısa komediler için de birkaç oyuncu... Paraya pek düşküncü. “Cehenneme gideceksin deseler kaç para vereceklerini sorarım,” sözü ağzından düşmezdi. “Ne sanatı arkadaş, ben mangıra ba-

karım,” derdi.

Bir yaz yine onun kurduğu heyetle Anadolu’ya çıktık. Urfa’ya kadar gittik. Bir şey kazandığımız yok. Açlığa talim ediyoruz.

Urfa’daki temsilden sonra, arkasında dört-beş adamla bir ağa geldi yanımıza.

“Sizin patron kim?” diye sordu.

Sarı Tahir, “Benim,” dedi.

Ağa, “Temsili beğendim,” dedi. “Bizim oraya gelin, bir hafta kalın, size istediğiniz kadar para...”

Vereceği parayı söyledi sonra... Şu anda unuttum ama bizi bir kış rahat rahat idare eder.

Sarı Tahir, “Ne yapacağız, ağam?” dedi.

“Beni eğlendirirsiniz,” dedi ağa. “Akşamları çalar, söyler, oynarsınız.”

Sarı Tahir bu!.. Önerinin üstüne atlayacak!.. Ama hiç de şanına yakışmayan bir şey yaptı.

“Bana bak, ağam,” dedi. “Canın eğlence istiyorsa sazdan dansöz getirtirsin. Biz rakı sofralarına meze değiliz. Halka sanat yapıyoruz. Sanatın değerini de sen değil, ferîştahın gelse biçemez.”

FERİH EGEMEN

Anna Karenina'yı oynuyorduk. Başrolü rahmetli Neyyire Neyir üstlenmişti. Ben de oğlu Sergey'dim.

Bir sahnede, Anna Karenina âşığına kaçmak için evini terkeder, oğlu da pencereden ona seslenir. Bu sese dayanamayan Anna Karenina dönüp oğlunu kucaklar. Oyunun en duygulu sahnesiydi bu.

Bir akşam o sahnede, birbirimize sarılınca, başıma yapılan buklelerin arasında berberin unuttuğu firketelerden biri Neyyire Hanım'ın başındaki siyah tüle takılmaz mı! Bir türlü ayrılmıyorduk. Yapışık ikizlere dönmüştük. Başladık gülmeye. Gittikçe artan kahkahalarla sarsılıyorduk. Ama seyirci bizi ağlarmaktan katıldı sanıyor, çılgınca alkışlıyordu.

Perde üzerimize kapandığında biz hâlâ gülüyorduk Mutluyduk. Hayatımızın alkışını almıştık!

Üç Saat operetinde, Hâzım Körmükçü İran'dan gelir, güzellik kraliçelerimizden birini alıp kendi ülkesine götürmek ister. Her sahneye yerli yersiz girer.

Ben de afacan mı afacan bir çocuk rolünü oynuyordum.

Hâzım Bey, bir sahnede "İtoğlu it!" diye bağırarak beni kovalıyordu.

Bir pazar matinesiydi. Rahmetli babam İzmir'den beni görmeye gelmiş.

İkinci perdede Hâzım Bey'in bana küfredeceği sahne yaklaşınca, kendisine babamın salonda oturduğunu, bu sözü söylememesini rica ettim. "Peki," dedi, "ama akşamki temsilde iki

kere küfredeceğim.”

O sahne gelince öne ilerledi.

Halka, “Bu yumurcağa burada bir şey söyleyecektim, ama babası gelmiş, aranızda oturuyormuş. Onun için söylemekten vazgeçtim. Akşam iki kere söyleyeceğim,” dedi.

Gülüşmeler arasında sahneyi oynadık.

Akşamki temsilde sıra aynı sahneye gelince, Hâzım Bey durumu halka yeniden açıkladı, birkaç kere “İtoğlu it!” diye bağırarak beni kovalamaya başladı.

Ben, rol icabı, salona atlayıp seyircilerin arasından kaçarken ne göreyim! Bizim peder de oyunu seyretmiyor mu! Meğer Hâzım Bey’in ne söyleyeceğini merak etmiş, akşamki temsile de gelmiş.

TURGUT BORALI

Geçmiş gün... İzmir'de *Othello*'yu oynayacağız. Topluluğumuz da tam "tiyatroya kumpanyası"... Oyunu doğru dürüst hazırlamaya vaktimiz olmadı. Bir kere okuma provasını yapabildik ancak. Sonra sahneye çıktık, başladık oynamaya. İlk gece Iago yanlışlıkla Othello'yu öldürdü, oyun da kırk beş dakikada bitti.

Yine İzmir'de Açık Hava Tiyatrosu'nda politik bir komedi oynuyoruz : *Sabık Bakan*.

Oyunun ortasında bir seyirci ayağa fırladı.

"Bir dakika! Bir dakika!" diye bağırdı.

Muammer Karaca, "Eyvah," diye fısıldadı sahnede. "Galiba polis."

Sonra adama dönerek, "Buyrun efendim," dedi.

"Muammer Bey," dedi adam, "bir şey duymuyoruz... Mikrofonları açsanız... O kadar para verdik!"

1940'ların başları. İzmir'de turnededeyiz. Sabahattin diye bir arkadaşımız zengin bir bakkalın kızına âşık oldu. Kız da ona gönül verdi. Bunlar işi pişirdiler. Evlenmeye karar verdiler. Ama kendilerinin karar vermesi yetmiyor. Babanın da rıza göstermesi gerek.

Muammer'le (Karaca) ben, Sabahattin'i aldık yanımıza, çikolatamızı, şekerimizi yaptırdık, kızı istemeye gittik. Baba, hiç nazlanmadan, "Olur," dedi, ama bir şartım var. Tiyatroyu bira-

kıp İzmir'e yerleşeceksin. Benim dükkânı sen idare edersin."

"Ben bakkallıktan anlamam ki," dedi Sabahattin.

Kız lafa karıştı. "Canım, anlamayacak bir şey yok ki," dedi. "Makarnanın, pirincin, şekerin fiyatını ezberleyeceksin, o kadar."

Kızın böyle düşünmesi canını sıktı Sabahattin'in. Ayağa kalktı, "Ben," dedi, "ancak Molière'i, Feydeau'yu, Musahipzade'yi, Mahmut Yesari'yi ezberlerim." Bize döndü : "Gidelim."

Sokağa çıktık. Muammer, "Yahu," dedi, "mis gibi iş... Açlıktan nefesin kokacağına kabul etseydin ya."

"Yapma, Muammer Bey," dedi Sabahattin. "Ben meğer tiyatroyla evliymişim. Ancak tiyatroya kuma gelmeyi kabul eden birini ikinci eş olarak alabilirim."

Muammer Karaca'yla İzmir'de turnedeyiz. Fuar'da bir bahçede oynuyoruz. Her gece oyundan sonra Karakaş'a gidip çöp şiş yiyor, iki tek atıyoruz.

Bir gece Muammer Bey, Karakaş'a, "Bıktım artık çöp şiş yemekten," dedi. "Benden paso. Bundan sonra bir balıkçı bulacağım. Beni bekleme."

Ertesi gece Karakaş'a gitmedik. Gündüzden aldığımız nevaleyle otel odasında durumu idare ettik.

Bir sonraki gece oyunumuzu oynarken sahneye paldır küldür bir adam daldı. Bana yaklaşıp, "Muammer Bey hanginiz?" diye sordu.

Gösterdim. Adam Muammer Bey'in yanına gitti. Başladı makineli tüfek gibi konuşmaya : "Beni Karakaş yolladı. Bu gece seni bekliyor. Koca bir orfoz almış. Yalnız nasıl pişireceğini bilmiyormuş. Heyetteki kızlardan birini yollayacakmışsın. 'Kız pişirsin, ben servis yaparım,' dedi."

Bizimle birlikte seyirciler de kahkahayı bastı. Adam seyircilere döndü. "Gülmeyin be!" diye bağırды. "Allahımı inkâr edeyim ki, Karakaş aynen böyle söyledi."

Muammer Bey, elini adamın omuzuna koydu. “Bizim kızlar İstanbulludur,” dedi. “Orfozdan anlamazlar, uskumrudan anlarlar. Karakaş çöp şişini hazırlasın yine, ben temsilden sonra gelirim.”

İzmir’de Fuar bahçesinde oynuyoruz. Bizim oyuncularından biri, ansızın İstanbul’a döndü. Rolü pek uzun değil, ama önemli. Üçüncü perdenin sonunda giriyor, oyunun gidişini birdenbire değiştiren açıklamalarda bulunuyor. Bu yüzden çıkaramayız.

Birini bulup oynatalım dedik. Bahçenin büfesinde çalışan pırıl pırıl bir delikanlı, Yunus, geldi yanımıza. “Muammer Bey, izin verin, ben oynayayım,” dedi.

“Rolü biliyor musun sen?” dedi Muammer Bey.

“Biliyorum,” dedi Yunus, “her gece seyrettim.”

Bir prova yaptık. Harika. Gelen gideni hiç mi hiç aratmıyor.

O gece oyunun başında sahne arkasından bir gümbürtü duyduk. Bir şeyler yuvarlandı. Üstünde durmadık. Oyunu sürdürdük.

Üçüncü perdenin sonunda Yunus girdi. Bir eli ceketinin iç cebinde. Rolünü öyle oynadı. Oyun bitti. Selam verip sahne arkasına geçtik.

Muammer Bey, “Niye öyle oynadın?” dedi Yunus’a. “İç cebinden tabanca çekecekmiş gibi.”

Yunus, “Hocam,” diye inledi, “oyunun başında sahne arkasında düştüm. Kolum kırıldı. Keyfiniz kaçmasın diye bir şey söylemedim.”

Hemen hastaneye götürdük Yunus’u. Kolunu alçıya aldılar. Delikanlı, turne sonuna kadar alçılı kolla oynadı. Sonra da heyetin değişmez elemanı olup bizimle İstanbul’a geldi.

Muammer’le (Karaca) Anadolu turnesine çıkmıştık. Daha

doğrusu küçük bir Ege turnesine. Balıkesir'de, Manisa'da oynayacak, sonra İzmir'e geçecektik.

Manisa'da ilk gecemize Vali Bey de onur vermişti. Sinemadaki ilk sıranın önüne, ortaya bir koltuk konulmuştu. Orada oturuyor, oyunu kahkahalar atarak izliyordu... Ben sahneye girinceye kadar.

Kekeme bir kabadayıyı oynuyordum. Sahneye girdim. İlk sözlerimi söyledim. Salonda buz gibi bir sessizlik. İlk sahnem birkaç dakika. Bitirdim, sahne arkasına geçtim. Sinemanın sahibi kenarda beni bekliyormuş. Hızla yanıma geldi.

"Ne yapıyorsun, azizim?" dedi.

Şaşırdım. "Ne yapıyorum?" diye sordum.

"Kekeme oynuyorsun."

"Ne var bunda?"

"Bizim Vali Bey kekemedir. Başımızı belaya mı sokacaksın? Sinemayı mı kapattıracaksın? Baksana, öteki seyirciler de korkudan gülemiyor. Şunu doğru dürüst oyna."

Çare yok... Daha sonraki sahnelerde bizim kabadayı bülbül kesildi. Oyunun tadı kaçtı, ama Vali Bey'in keyfi de yerine geldi.

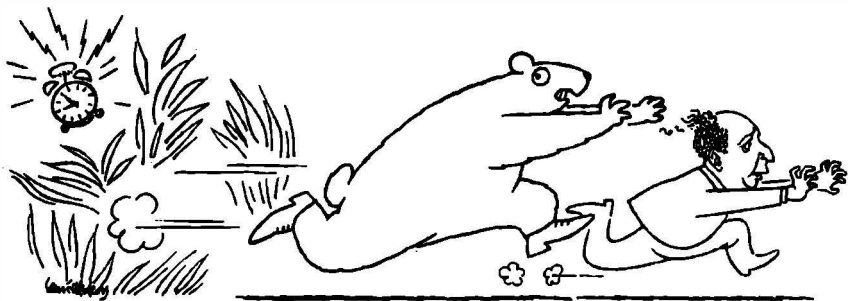
Küçük Sahne'de *Hepimiz Paris'te'yi* oynuyoruz. Oyunun üçüncü perdesinde Ayfer Feray sahnedekilere çay veriyor.

Rol icabı, Ayfer'le ben dargınız.

Bir gün, yine her zamanki gibi, Erol Günaydın'a çay verdi, Gülbin Eray'a çay verdi, kendine de aldı. Bana vermedi.

Tam o sırada ön sıralardan bir Ermeni madam, "Ah zoo!" diye bağırды. "Zavallı adamcağız! Ona çay vermoorlar!.."

Dormen Tiyatrosu'nda *Ayı Masalı'nı* oynuyoruz. Olay bir ormanda geçiyor.

Bu arada, hazırlanmakta olan *Sevgilime Gözkulak Ol*’un aksesuarlarını sahne arkasına yığmışlar. Aksesuarların arasında bir de çalar saat var.

“Aman,” dedim, “hiç olmazsa şu saati kaldırın. Oyunun ortasında çalar da rezil oluruz. Ormanda saat ne gezer!”

Bir gün sahnede uzun tiradımı söylüyordum. Tam ortasında bizim saat zırrr diye çalmaya başlamaz mı! Sahnede kaçan kaçana! Meğer Altan Erbulak, benim tiradın ne zaman başlayacağını hesaplamış, saati ona göre kurmuş.

Sansür dönemi-ydi. Oynanacak oyunların her sayfasında Cumhuriyet Başsavcılığı'nın damgası bulunurdu. Karl Ebert'in Ankara Radyosu'nda "mikrofona koyacağı" bir oyunun, Shakespeare'in *Othello*'sunun sansür iznini almak için Basın-Yayın Genel Müdürlüğü'ne gittim.

Bir yetkili, izin verilmediğini söyledi.

Nedenini sordum.

Oyun müstehcenmiş!

Karl Ebert, böyle bir şeyin olabileceğine inanıyadı tabii.

Oyunun sansürden geçmesi de yetmezdi. Devlet Tiyatrosu'nda Oktay Rifat'ın *Kadınlar Arasında*'sını oynamak için gerekli izinleri almıştık. Ama oyun, dönemin Milli Eğitim Bakanlığı'nın hoşuna gitmemiş. Sansürden geçmiş oyunu sahneden kaldırttı.

Yine aynı Bakan, *Amphitrion*'un sahnelenmesine de izin vermedi. Molière sol propaganda yapıyormuş meğer!

Devlet Tiyatrosu'ndaydım. *Kral Oidipus* oyununu İzmir'e, Fuar Açık Hava Tiyatrosu'na götürmüştük.

Cüneyt Gökçer Oidipus'u oynuyordu; ben de köleydim.

Oyunun bir sahnesinde bana işkence ediliyordu. Sonra seyircilerin arasından çıkıp gidiyordum.

Bir gün güneş çarpmasından mıdır nedir, o işkence sahnesinde burnumdan kan gelmeye başladı.

Cüneyt Gökçer şaşır-dı. Önemli bir şey olmadığını işaret ettim. Sahneyi bitirdik.

Seyirciler arasından geçiyordum ki, birinin sesini duydum :
“Helal olsun çocuğa!.. Ağzından burnundan kan getirdi...
Ama nasıl getirdi, aklım ermedi.”

Bu anı, bir oyuncudan değil, bir yazardan. Orhan Kemal'den. Orhan Ağabey, seyretmek için bile tiyatroya kırk yılda bir giderdi. İspinozlar oyunu sahnelenirken, kendini tiyatroya arasında buluvermişti. Artık Ulvi Uraz'ın Aksaray'daki tiyatrosunun kulisine sık sık uğruyordu. O günlerden birinde, bir sabah Meserret kahvesinde karşılaştık. "Bil bakalım ne oldu dün gece?" dedi. "Ne oldu?" diye sordum. "Sahneye çıktım," dedi. Sonra ekledi : "Bu gece de çıkıyorum. İstersen gel seyret de gözün oyuncu görsün!" Gerisini onun ağzından aktarıyorum :

Haftalık telif hakkımı almak için Ulvi Bey'e uğramıştım. Akşama doğruydu. Ulvi Bey, "Ben de seni arıyordum," dedi.

"Hayrola?" dedim.

"Bu gece sahneye çıkacaksın. Oyunculardan biri gelemiyor. Oyunu da en iyi sen bildiğine göre, onun rolünü sen oynayacaksın."

Oyunculuk kim, ben kim! Ama gel de Ulvi Bey'e anlat bakalım. Dinlemedi bile, Ne yapacağımı söyledi. "Merak etme, biz idare ederiz," dedi. Biraz sonra kendimi sahnede buldum.

Buldum ama heyecandan ağzımı bile açamıyorum ki! Neyse, durumu gerçekten ustalıkla idare ettiler.

Oyundan sonra telif hakkımı ödedi Ulvi Bey. Teşekkür ettim. "Dur bakalım," dedi. "Bir de yevmiyen var. Onu da vereyim."

"Ne yevmiyesi?" dedim.

"Oyunculuk ücretin."

Güldüm. "Aman, Ulvi Bey," dedim. "O da benden olsun!"

MÜCAP OFLUOĞLU

İzmir Şehir Tiyatrosu, 1948-49 mevsimini Shakespeare'in *Macbeth* tragedyasıyla açmıştı. Oyunu, tiyatronun kurucusu ve Genel Sanat Yönetmeni Avni Dilligil sahneye koymuş, Macbeth rolünü de o üstlenmişti. Lady Macbeth'i ilk eşi Nezahat Tanyeri (Dilligil) oynuyordu. Ben, yaşıma ve görünümüme uygun olan Malcolm rolündeydim.

Bir gün, akşamüstleri toplandığımız bir pastanede, Konak alanındaki Ankara Palas'ın pastanesinde Cevat Şakir Kabaağaç'a (Halikarnas Balıkçısı) rastladım.

Balıkçı, İngilizceyi belki Türkçeden daha iyi bilirdi. Shakespeare'den ezbere soneler, tıratlar okurdu. "Merhaba"sı ünlüydü. Sokakta bir tanıdığını görünce, bir kaldırımdan öbürüne, gür sesiyle "Merhaba!" diye seslenmeden edemezdi.

"Yahu, Ofllu, şu *Macbeth*'i ne hale soktuğunuzu bir göreyim," dedi.

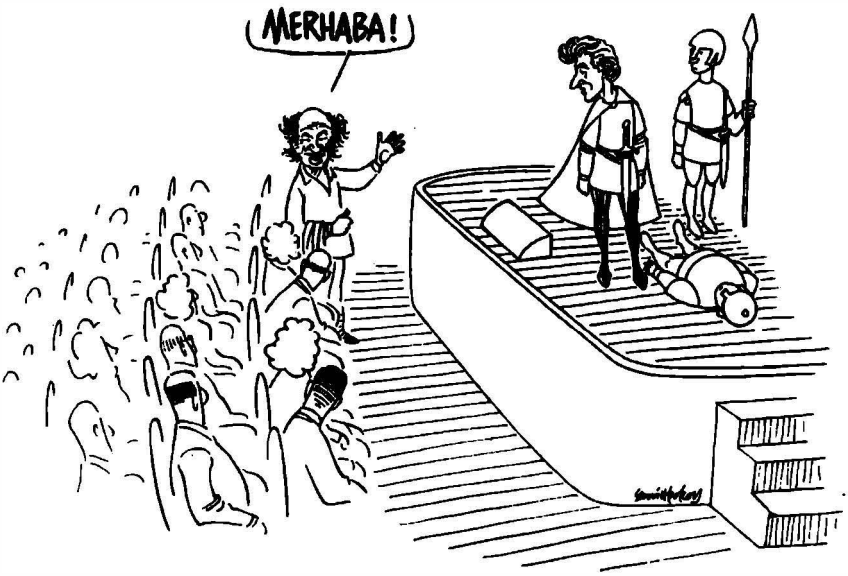
Ben de, "İşin yoksa bu akşam gel gör," dedim.

Balıkçı, "Kabul, ama önce birkaç kadeh şarap atalım," dedi. Meyhanenin yolunu tuttuk.

Oyundan önce içmem. Ben bir kadehle yetindim, o birkaç kadeh yuvarladı. Tiyatroya geldik.

En ön sırada, ortadaki koltuğu ayırtmıştım ona. Oyundan sonra fuayede buluşmak üzere sözleşip yanından ayrıldım. Avni Dilligil'le arkadaşlara, Balıkçı'nın oyunu izleyeceğini söyledim. Herkes pek memnun oldu. Shakespeare'i iyi bilen birine oyunlarını beğendirebilecekler miydi bakalım?

Oyunun ikinci sahnesi bir savaş alanında geçiyordu. Kral Duncan, komutanlar, ben Malcolm, sahneye girdik. Yerde yaralı bir asker...

Ben, "Bu çavuş beni ölümden kurtaran yiğit asker olmalı," dedim. Sonra yaralıya biraz daha sokulup, "Merhaba, yiğit asker," diye seslendim.

Ben seslenir seslenmez de, salonun ön sırasından gür bir ses yükseldi :

"Merhaba!"

Balıkçı, benim "merhaba" mı işitince, şarabın verdiği rehavetten sıyrılmış, nerede olduğunu unutarak ayağa fırlamış, ünlü "merhaba"sını patlatmıştı.

"Kültürpark'ın içindeki salaş tiyatromuzda *Macbeth*'i oynadığımız ekim ayında bir halk gecesi, 400 kişilik salonumuz dolmuştu. Oyunun sonunda ben kral oluyor ve bir söylevle İskoç halkını taç giyme törenine çağırıyordum. Bu sahne yaklaşırken bardaktan boşanırcasına bir yağmur başladı.

Söylevimin hemen başındaydım. Salonun arka sıralarından çatlak bir ses yükseldi :

“Ağabey, tıraşı kes, otobüs kaçıyorrrr!..”

Kale gibi yüksek bir yerde duruyordum. Bir an ne yapacağımı şaşırdım.

Sahnedeki beni dinleyen oyuncuların arasında bulunan Salih Tozan, “Bir dakika,” dedikten sonra sesin geldiği yöne baktı.

“Ayıp, mirim, ayıp,” diye seslendi. “Biz burada sanat yapıyoruz. Ne çıkar, öbür otobüsle gidersin.” Sonra bana döndü yine : “Gözüm, sen devam et.”

Salon kahkahadan kınılıyordu. Perdeyi kapatmaktan başka ne yapabiliydik!

Kasım ayı gelmiş çatmış, soğuklar başlamıştı. İzmir'deki salonumuz iki şobayla güç ısıniyordu.

Bu soğuk gecelerden birinde seyircimiz sadece 11 kişiydi. Biz ise sahnede, Şehir Orkestrası üyeleriyle birlikte 70 kişiydik. “Eh, ne yapalım, bu gece de 11 kişiye oynayacağız,” dedik.

Oyunumuzu dolu salona oynuyormuşuz gibi coşkuyla oynadık, perdeyi kapattık. Salondan çıt çıkmadı. Biz, 11 kişiden, haklı olarak, coşkulu alkış bekliyorduk. Alkış gelmeyince de perdecı perdeyi açmıyordu.

Avni Dilligil, bana, “Ne yapalım?” gibilerden baktı.

“Açalım perdemizi, selam verelim,” dedim.

Dilligil usta çok kızmıştı. “Siz geri çekilin,” dedi oyunculara. Perdecıye perdeyi açmasını işaret etti. Sahnenin önüne yürüdü.

Aynı sırada birbirlerine sokulmuş oturan seyircilere, “Oyun bitti,” dedi.

11 kişinin arasından nezleli, ince bir ses yükseldi :

“Tahmin etmiştik.”

GAZANFER ÖZCAN

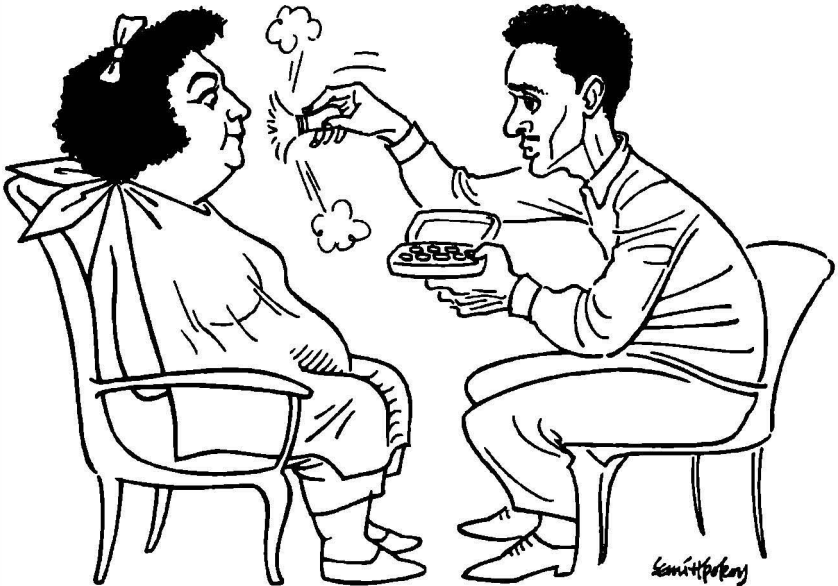
Zincirlikuyu'da oynuyoruz. Oyundan önce makyaj odaları-mızdayız. Bir ara Adile Naşit kapıdan başını uzatıp, "Saat kaç?" diye sordu.

Saat yediyi çeyrek geçiyordu. Gönül (Ülkü), yanlışlıkla, "Sekizi çeyrek geçiyor," dedi.

Adile'de bir telaş!

"Eyvah!" diye bağırды. "Oyuna 45 dakika var. Daha makyaj oturmam!"

Kaşla göz arasında bütün arkadaşlar saatlerini birer saat ileri aldılar. Hepimiz, oyuna sanki gerçekten 45 dakika varmış gibi makyajlarımızı yapmaya başladık.

Adile'nin makyajını hep ben yapardım. Kendisi yapamazdı. İki dakikada bir odamıza geliyor, "Gazanfer Bey, makyajımı yapın," diye tutturuyordu.

Sonunda karşıma oturttum onu. Ağır ağır makyajını yapmaya başladım.

Birinci zil verildiğinde makyaj bitmemişti. İkinci, üçüncü ziller verildiğinde de...

Adile'nin yüzünün yarısına makyaj yaptım. Perde açıldı.

Ağlamaklı bir sesle, "Şimdi ne yapacağım? Makyajım bitmedi," dedi Adile.

"Sen de profilden oynarsın," dedim.

Adile kendini öyle sahneye attı. Biz hepimiz, sanki salon-da seyirci varmış gibi ciddi ciddi oynuyorduk. Spotlar yandığı için salonu göremiyorduk tabii.

Bir süre oynadık. Sonunda salondan yer göstericilerin kahkahaları yükseldi. Adile işi anladı. Ama olan olmuştu...

ADİLE NAŞİT

Mum Söndü oyununda beni oğlan rolüne çıkardılar. Orhan Erçin'in Ermeni oğlu Sülükçü'yü oynuyorum. Bıyık filan yapıştırdılar.

Bir akşam sahneden sahne dışına bağırdım :

"Ganya, babam sülük gönderdi. Almayacak mısınız?"

Ne cevap gelse beğenirsiniz :

"Hadi, kızım, git git!..."

Sülüman Bacanakı oynuyorduk. Bu arada gündüzleri de bir sonraki oyunun, *Aşk Memuru*'nun provalarını yapıyorduk.

Aşk Memuru'nda ağabeyim Selim Naşit de var. Oyundaki adı Tosun.

Prova bitiyor, biraz dinlendikten sonra *Sülüman Bacanakı* oynamaya başlıyoruz.

Bir akşam *Sülüman Bacanakı*'ta, her temsilde olduğu gibi, bana sordular :

"Çocuğun adı ne?"

"Sülüman" demem gerekirdi. Bütün oyun buna bağlıydı.

Kafam *Aşk Memuru*'nun provalarındaydı herhalde. Cevabı yapıştırdım :

"Tosun!"

Oyuncular "Sülüman"ı "Tosun"a çevirebilmek için sahnede akla karayı seçtiler.

Sahnede olanların yanı sıra, sahne dışında olanlar da var. Hele turnelerde...

Turnelerde Gazanfer Özcan hortlak kılığına girer, bir çarşafa bürünüp beni korkuturdu.

Bursa'daydık. Bir gece de ben onu korkutayım dedim. Çarşafa bürünüp otelin koridoruna çıktım. Meğer o anda Gazanfer Bey de çarşafa bürünmüş, beni korkutmaya geliyormuş. Koridorda karşılaştık. Çığlığı basıp tabana kuvvet kaçan yine ben oldum.

SELİM NAŞİT

Gönül Ülkü - Gazanfer Özcan Tiyatrosu'ndayım. Azak'ta *Şöminedeki Ceset*'i oynuyoruz. Ben hem oynuyorum, hem aksesuarlara bakıyorum.

Ölüden korkarım ben. Oyunda ceset olarak kullandığımız bir manken vardı; o bile ürpertirdi beni.

Oyun başlamadan önce mankeni sahne arkasındaki yarı karanlıktan çıkarırdım. Benim için en sıkıntılı andı o.

Bir akşam Gazanfer Bey, mankenin ağzına ufacık bir hoparlör yerleştirmiş. Hoparlörü de incecik bir kabloyla makyaj odasındaki mikrofona bağlamış. Benim haberim yok tabii.

Mankeni alıp sahneye götürmek için oyundan önce kulise girdim. Yarı karanlıkta yanına yaklaştım. Tam elimi uzatmıştım ki, mankenden bir ses :

“Dokunma bana!”

Gerisini ne siz sorun, ne ben söyleyeyim. Zaten hatırlayan kim! Bayılmışım.

Anadolu turnesindeyiz. Eskişehir'de oynuyoruz. Oyunda zengin bir adam rolündeyim. Yüzme havuzlu bir köşkte oturuyorum, hizmetçim, uşağım var.

Bir gece oynayacağız. Ertesi sabah da Kütahya'ya geçeceğiz.

Oyundan sonra salonda yer gösterenlerden biri yaklaştı yanıma.

“Ağabey,” dedi, “senden bir ricam var.”

“Buyur,” dedim.

“Bana bir kıyak yapacaksın,” dedi delikanlı. “Gönül verdiğim bir kız var. Bugün ailesiyle sizi seyretti. Yarın çiçeğimizi, şekerimizi yapturalım, evlerine gidelim, şu kızı bana iste. Babası aksi bir herif. Ama senin gibi bir zengini görünce, sırtımı sağlam yere dayadığımı sanır, kızı şıp diye verir. Hatta bir zahmet, hizmetçinle uşağını da al, daha tesirli olur.”

“İsterdim ama yarın Kütahya’ya gideceğiz,” dedim. “Gece orada oyunumuz var.”

“Amma yaptın ağabey,” dedi delikanlı. “Yükünü tutmuşsun tutacağın kadar. Bir gece de oynamasan ne çıkar sanki?”

EKREM DÜMER

İstanbul Tiyatrosu'yla turnedeyiz. *Fasulye Kazanı*'nı oynuyoruz. Rahmetli Celâl Sururi, Emniyet Amiri rolünde... Herkesi kırıp geçiriyor. Alkışlar, kahkahalar gırla gidiyor.

Günün birinde İstanbul'a dönmesi gerekti.

Bana, "Oyunu seyret, çarşambadan itibaren benim rolümü sen oynayacaksın," dedi.

Celâl Bey'i o rolde zaten birçok kere seyretmiştim; ama iki gece çok daha dikkatle izledim. Çarşamba gecesi de sahneye çıkıp rolünü, mizansenine, repliğine, mimiğine kadar aynen oynadım.

Ama seyirciden çıt çıkmadı. Kimse gülmüyor!

Oyundan sonra, toprağı bol olsun, Toto Karaca'ya, "Toto Abla," dedim, "Celâl Bey'in rolünü aynen oynadım. Onun yaptığı her şeyi, hareketlerine, tiklerine kadar tekrarladım. Kimse gülmedi. Neden acaba?"

Toto'nun yanıtı kulağıma küpe oldu :

"Ekrem'ciğim, Celâl Bey kendini oynuyordu... Sen ise Celâl Bey'i oynuyorsun."

1964'te Elhamra Tiyatrosu'nda Münir Özkul'la *General Çöpçatan*'ı oynuyoruz.

Bir akşam Münir gelmedi. Bekle, bekle, Münir yok. Ne yapacağız, Altan Erbulak'a rica ettik; o da bizi kırmadı, makyajını yapıp sahneye çıktı, Münir'in rolünü oynamaya başladı.

Birinci perdenin sonunda Münir çıkageldi.

"Bundan sonrasını ben oynayacağım," dedi.

“Aman, Münir Ağabey, nasıl olur! İlk perdeyi Altan oynadı. İkinci perdede oyuncu değişir mi!”

Münir Nuh diyor, peygamber demiyor.

Baktık, çare yok... Anons ettik :

“Sayın seyirciler, Münir Özkul bir trafik kazası geçirdiği için ilk perdeyi oynayamamıştı. İkinci perdeden itibaren General rolüne yine o çıkacaktır...”

Ve Münir sahneye çıktı, Altan'ın başlattığı rolü o sürdürdü.

NEJAT UYGUR

Akademi'den sonra tuluat tiyatrosunu tanımak istedim. Tuluatçılarla çalıştım.

Bu alanda ilk anılarım Ahmet Yekta'yla ilgili. Yönetmenlik yapıyordu bize. Küçük not defterinden konular seçip anlatıyordu. Biz de sahneye çıkıp o konuyu "oynuyorduk".

Ahmet Yekta da bizimle oynuyordu.

Bir akşam iki oyun birden oynayacağız. Bir dram, bir de komedi.

Dramda sarhoş evlat rolündeyim. Tuluat ya, bir tabak meyve getirttim. Erik yiyip çekirdeklerini tükürmeye başladım.

Babamı oynayan Ahmet Yekta sahneye daldı ansızın. Oyunu kesti. Seyircilerin önünde ilk dersimi verdi.

"Bir dakika!" diye bağırdı. "Ne yapıyorsun sen? Komedi oynamıyoruz. Dramda meyve yenir mi hiç!"

Ahmet Yekta'yla çok anımız var. Ondan aldığım ilk övgüyü unutamıyorum.

Bir oyunda bana, "Ne hakla?" dedi.

Cevabı yapıştırdım :

"35'e bakla!"

Ertesi akşam bir başka oyundayız.

Ahmet Yekta yine sordu :

"Ne hakla?"

"35'e bakla!"

Oyunu kesip yine dersini verdi.

"Bir oyunun esprisi bir başka oyunda tekrarlanmaz," dedi.

Ertesi gece yine sordu :

"Ne hakla?"

"125'e b r lce!"

Başladı sahnede gülmeye. Seyircilere doğru yürüdü :

"Ben ki gülmeyen biriym... Bu adam beni güldürdü."

Sonra bana döndü.

"Aferin, oğlum," dedi. "Sende iř var."

Adana'da *Gönül Avcısı*'nı oynuyoruz.  apkınlık üstüne kurulu bir oyun...    kadını birden seviyorum. Sonra üç de beni bırakıp gidiyor.

Arkasından duygulu bir sahne başlıyor. Tek başıma arpacı kumrusu gibi düşünüyorum.

Tam o bölüm oynanırken, sahnenin üstünde, sofitada iki kedi sesi... Kedi sesine benim kadar g len bir başka insan yoktur dünyada. Ama kendimi tuttum. Sözlerimi söylüyorum, yukarıda kediler miyavlıyor.

Derken sahnenin tam ortasına k  t diye düştüler. Biri, erkek olanı, cansız yığılıp kaldı. Diři kedi ise yalpalaya yalpalaya sahneden ka tı.

Erkek kediyi gösterdim :

"İşte bir şehvet kurbanı daha!"

Hayatımın en büyük alkışını, kahkahasını o anda aldım.

SERMET ÇAĞAN

Bir yaz gecesi Rumeli Hisarı'nda Şehir Tiyatrosu'nun bir oyununu izliyorum. Shakespeare'in *Macbeth*'ini. Lady Macbeth'i Şirin Devrim oynuyor. Hava güzel. Oyuna ilgi büyük.

Her şey yolunda giderken Şirin Devrim birdenbire bıraktı Türkçe çeviriyi, oyunu İngilizce sürdürmeye başladı. Şaşırdık. Sahnedeki oyuncular bizden de şaşkın. Oynarken bir yandan da konuşma sıraları ne zaman gelecek, onu kestirmeye çalışıyorlar.

Neyse, uzun sürmedi bu, Şirin Devrim yine Türkçeye döndü.

Oyundan sonra Muhsin Ertuğrul, Şirin Devrim'i bir yana çekip, "Ne yaptın öyle?" diye sormuş.

"Ne yapayım, hocam," demiş Şirin Devrim. "Ruhuma Shakespeare'in girdiğini hissettim birdenbire."

Gerçeği daha sonra öğrenecektik. Meğer o gece seyirciler arasında Şirin Devrim'in Amerikalı konukları varmış, ünlü oyuncumuz da gösterisinin bir bölümünü onlara "adamış".

ARA

FUAYE... SİĞARA MOLASI

İstanbul Tiyatrosu'nun en parlak dönemi idi. Toto Karaca, Celâl Sururi, Ali Sururi, Alev Sururi, Muzaffer Hepgüler, Elhamra'da seyircileri kırıp geçiriyordu. Selim Naşit, Ekrem Dümer, İlhan Daner'le desteklenen kadro, Yusuf Sururi'nin uyarladığı vodvilleri kapalı gişe oynuyordu.

Tiyatronun bir de ışıkçısı vardı : Stelyo.

Stelyo, kendisini "cereyan çarpmadığını" söylerdi. Bunu kanıtlamak için de iki eline birer çivi alıp prize sokar, göbeğinde ampul yakardı. Oyun başlar başlamaz sahne ışıklarını açıp tiyatronun karşısındaki Boem'e giderdi hep, kafa çekmeye başlardı. Işık odasına sadece perde aralarında dönerdi.

Işık odası da ne odaydı ya! Toz toprak içinde üç metreka-relik bir yer! Tavanından elektrik telleri sarkardı. Yolunuz kazara oraya düşse, hemen uyarırdı Stelyo : "Dikkat et, tellere dokunma. Cereyan çarpar."

Günün birinde, artık nereden düştüyse, İtalyan tiyatrocuların yolu düştü Elhamra'ya. Salonu, sahne arkasını dolaştılar. Böyle bir yerde nasıl tiyatro yapıldığına pek akıl erdiremediler. Işık odasını görmek istediler sonra. Stelyo onları "hücre"sine çıkardı. İtalyanların akılları başlarından gitti. "Burada mı ışık yapıyorsunuz?" diye sordular.

Stelyo, böbürlenerek, "Evet," dedi. "Reostam bile var!" Reosta. Işıkların hafifçe kararmasını ya da aydınlanmasını sağlayan aygıt.

İtalyanlar güldü. "Hani, nerede?"

Stelyo bir gaz tenekesini gösterdi. İçinde tuzlu suya benzeyen bir sıvı. Sonra eline iki çubuk alıp tenekeye batırdı. Işıklar ağır ağır yandı. Çubukları çekti. Işıklar ağır ağır karardı.

Sonra, İtalyanların şaşkın bakışları arasında, elini tenekeye soktu Stelyo. Bir salatalık turşusu çıkarıp afiyetle yemeye koyuldu!

Sarı İlhan da bizim topluluğun ışıkcısıydı. Matinelerde biz, suarelerde İstanbul Tiyatrosu oynuyordu. Üç metrekairelik ışık odasını Stelyo'yla paylaşıyordu Sarı İlhan. Sadece ışıktan değil, efekten de sorumluydu. Sırası gelince teybin düğmesine basıp gerekli müziği veriyordu.

Bir huyu vardı : Oyun sırasında ışık odasındaki bir delikten seyircileri seyrederdi hep. Kafası oyunda değil, kim bilir nereelerde olurdu.

Nâzım'ın *Ferhat ile Şirin*'ini oynuyorduk. Mehmene Hatun'un sahneye ilk girişinde, teypten nakkare sesleri veriliyordu.

O sahnede rolüm yok. Sarı İlhan yanına çağırdı beni. Çene çalıyoruz. Sarı İlhan dayanamıyor, arada bir gözünü deliğe dayayıp seyircileri seyreliyor.

Mehmene Hatun sahneye adımını atmak üzere. Sarı İlhan'ın gözü delikte.

"Nakkare!" dedim.

Sarı İlhan elini teybe attı hemen. Düğmeye bastı. Basar basmaz da, salonun hoparlörlerinden bir türkü yükseldi :

"Al elma, gönül alma..."

Sarı İlhan, seyircileri gözetlemekten bandı ileri almayı unutmuş meğer. Oyundan sonra kaçacak delik aradı.

Tanık olduğum bir olay daha. Aziz Nesin'e anlatmıştım. *Hayvan Deyip de Geçme* kitabına aldı. Perdenin açılmasına yarın saat kala istifayı basıp tiyatrodan ayrılan oyuncuların bulunduğu bir ortamda, bir köpeğin görev aşkı beni hem duygulandırmış, hem keyiflendirmişti.

Kenter Tiyatrosu'nda *Fareler ve İnsanlar* oynanıyordu. Oyunda bir köpeği vardı Kâmran Yüce'nin. Aranmış taranmış, sahneyi yadırgamayan bir köpek bulunmuştu. Sahibi, her akşam, perde açılmadan bir saat önce köpeği Şişli'den getiriyor, oyun bitince de alıp eve götürüyordu.

Son temsil oynandı. Kent Oyuncuları turneye çıktı. Köpeği de götürecek değillerdi ya, gittikleri yerde bir köpek bulurlardı nasıl olsa.

Turneye çıktıklarının akşamı, tiyatrodaki Müdür Nur Eranıl, Teknisyen Emrullah, ben oturmuş, çene çalıyorduk. Arka kapının, sokağa açılan sahne kapısının tırmalandığını duyduk. Gidip açtık. Bir de baktık ki, oyuncu köpek!

Sahibine telefon ettik. Adam, "Ben de saatlerdir onu arıyorum," dedi, "şimdi gelip alırım."

Bizim köpek, oyun saatinin yaklaştığını hissetmiş. Bakmış ki, sahibi orali olmuyor, evden kaçıp yollara düşmüş, oyuna yetişmek için koşa koşa tiyatroya gelmiş.

Üçüncü perde başlamak üzere. Zil verildi. Neslihan'ın, eşimin bir anısıyla salona geçelim.

Neslihan, Ferhan Şensoy'un Ortaoyuncular topluluğunda oynadı on yıl. İlk oyunu *Kabraman Bakkal Süpermarkete Karşı*ydı. Konservatuvardan sonra profesyonel sahneye ilk adım atışıydı.

Bir gece salon tıklım tıklım. Herkes kendini oyuna vermeye hazır. Ama en arka sırada oturan bir kadın, çocuğunu da getirmiş. Çocuk boyuna ağlıyor. Bir türlü susmuyor. Seyircinin de, oyuncuların da keyfini kaçırıyor.

Oyunda bakkalın telefonu arada bir çalıyor. Zeliha Berksoy gidiyor telefona. Açıyor. "Yanlış" deyip kapatıyor.

Ferhan Şensoy, bakmış ki çocuğun susacağı yok, yine telefon çalınca, "Ben bakarım," demiş Zeliha Berksoy'a. Gidip telefonu açmış.

“Sağ olun, başkomiserim,” demiş, “iyiyiz. Yalnız burada bir çocuk var. Tek derdimiz o. Bu saatte televizyonun karşısında *Dallas*’ı seyrederek rakısını yudumlaması gerekirken yolu yanlışlıkla buraya düşmüş.”

Bir alkış kopmuş seyirciden. Kadın çocuğunu alıp çıkmış; sanatçılar da oyunlarını rahat rahat sürdürmüşler.

ÜÇÜNCÜ PERDE

GÜNER SÜMER

AST'ı İzmir'e, turneye götürmüştük. Oyunun başlamasından bir gün önce dekoru kurduk, sahneyi ertesi akşama hazırladık. İşimiz gecenin geç vaktinde bitti. "Hadi, bir pavyona gidip birer kadeh içelim, yorgunluğumuzu atalım," dedik.

Gittik bir pavyona. İçkimizi içiyor, oyunu konuşuyorduk. Çevreyle pek ilgilendiğimiz yoktu. Yalnız bir şarkıcı kız dikkatimizi çekti. Hani, "uvertür" diyorlar ya, onlardan. Kapıda adı en altta, küçücük harflerle yazılı, sevimli, garsonların bile horladığı "mazlum" bir kız. Bir yanda kendi halinde oturuyordu.

Ertesi akşam oyunumuz başladı. Dünya kadar çiçek gönderildi tiyatroya. "Ne yapacağız bu çiçekleri?" dedik. Aklımıza bir şey geldi. Bir kamyon çiçeği pavyona, o kıza gönderdik.

İki gün geçti aradan. Oyundan sonra yine o pavyona gittik. Bir de baktık ki, kızın adı, kapının üstünde en tepeye yerleştirilmiş, şıkır şıkır ışıklarla yazılmış. Bizim çiçekler, "uvertür"ü bir gecede yıldız yapmış!

MÜŞFİK KENTER

Ankara'da Çehov'un *Üç Kızkardeş*'ini oynuyoruz. Baharın yaza dönüştüğü günler. Oyundan sonra yemek için, Teknisyen Mehmet'e bir şeyler aldırıyoruz. Oyun başladıktan sonra Mehmet gidiyor, filesini domates, salatalık, taze soğan, sarmısak, meyve gibi şeylerle dolduruyor. Oyun sırasında da sahne arkasından geçip fileyi makyaj odamıza bırakıyor.

Bir akşam yine alışverişe gitti. Oyunun ortalarında da döndü. Filesiyle sahne arkasına yöneldi. Ama yanlışlıkla, fon perdesinin arkasından geçeceğine, sahneye daldı.

O sırada Uğur Say'la Candan İsen duygulu bir bölüm oynuyorlar.

Mehmet hiçbir şeyin farkında değil. Elinde soğanlar, sarmısaklar, yürüdü, yürüdü... Sahnenin ortasına gelince, durumda bir "gariplik" sezdi. Başını kaldırıp Uğur'la Candan'a baktı. Sonra hiç istifini bozmadan yürümeyi sürdürdü; sahnenin öteki yanından çıkıp yanımıza geldi.

Candan'la Uğur bunu farketmemişlerdi bile. Seyirciler de herhalde bu mizansene (!) akıl erdirememişlerdi. Ama biz sahne arkasında kahkahadan kırıliyorduk.

Necati Cumalı'nın *Nalınlar*'ını oynuyoruz. Oyunu turneye götürdük. Bergama'da oynayacağız.

Oyun başladı. Ben sahnedekilere ayna tutup kaçıyorum.

Aynayı tuttum. Kaçarken bir polis yakama sarıldı :

"Ne arıyorsun burada?"

"Tiyatrodanım," dedim.

Dinlemiyor. Beni yaka paça karakola götürecek.

“Oyuncuyum,” diyorum.

“Oyuncuysan ne işin var burada? Sahnede olacaksın. Beni mi kandırıyorsun?”

Zaten ayna tutmamdan pirelenmiş. Anlatabilirsen anlat!

Sonunda beni tanıyan seyirciler araya girdiler de “Zehir Hafife”den yakayı kurtardım.

Kenter Tiyatrosu'nda *Sevmek İsterdim Babamı* oyununu oynuyoruz. Oyun kısa sahnelerden oluşuyor. Sahne sonlarında ışıklar sönüyor. Karanlıkta yerlerimizi alıyoruz. Işıklar yanıyor. Bir sonraki sahne başlıyor.

Yine ışıklar söndü. Mezarlık sahnesi başlayacak. Karanlıkta yerlerimizi aldık. Ben rahibim. Müşfik Kenter, Şükran Güngör, Pekcan Koşar, Güler Ökten, Salih Sarıkaya ve öteki arkadaşlarla birlikte Yıldız Kenter'in mezarının başındayız.

Işıklar yandı. Sahne başlayacak. Bir de ne görelim! Hepimiz derin acılar içinde, ellerimizi kavuşturmuş ayakta dururken, Şükran Güngör mezarın tam üstüne yatmış, keyif çatıyor!

Mezarlık sahnesini bir sonraki sahneyle karıştırmış meğer. Işıklar yanıp da kendisini evde değil, mezarlıkta, üstelik mezarın tam üstünde bulunca, usulca doğrulup ayağa kalktı, "cemaat"ın arasında yerini aldı.

Rahip olarak konuşmamı nasıl yaptığımı hatırlamak bile istemiyorum.

Ben unutkan bir adamım. Sahnede olduğumu, oynadığım rolü, söyleyeceğim sözleri zaman zaman unuturum.

1966'da *Karakolda'yı* oynuyorduk. Ben bir dedektiftim. Bir sahnede, gangsteri oynayan Bülent Koral'a, "Çocuğun var mı?" diye soruyordum.

"Yok," yanıtını alınca da, "Benim beş tane. Ne kaybettiğini bir bilsen, Tommy," diyordum.

Bir gün yine aynı soruyu sordum :

“Çocuğun var mı?”

Aynı yanıtı aldım :

“Yok.”

Ne söyleyeceğimi unutuverdim o anda. “Benim de yok,” demez miyim!

Bülent’in şaşkın bakışlarını unutamıyorum.

Yine *Karakolda*... Yanımda çalışan dedektiflerden birini Müşfik Kenter oynuyordu. Oyundaki adı McLeod’du. Sert bir adamıdı McLeod, bazen acımasız davranıyordu. Onun bu davranışını karısının geçmişine bağlıyordum. Kadını karakola çağırıp sorguya çekmek istiyordum. Ama kocasının bundan haberi olmaması gerekiyordu. Bu yüzden, öteki dedektiflere kadının gelişini bana gizlice haber vermelerini söylüyordum. “Aman,” diyordum, “karısının gelişinden McLeod’un sakın haberi olmasın.”

Bir gün o sahnede dedektiflerden biri sahneye girdi, Bayan McLeod’un geldiğini, aşağıda beklediğini söyledi.

Rol gereği, Müşfik’i çağırdım. Sözde onu uzaklaştırıp karısıyla rahat rahat konuşacaktım.

“Bana bak, McLeod,” dedim.

Sonra, son derece rahat, ekledim :

“Bayan McLeod gelmiş. Birazdan buraya çıkacak. Dikkat et, kocası duymasın.”

Neil Simon’ın *Bir Garip Çift*’ini oynuyoruz. Masa başında beş kişiyiz.

Bir an sessizlik oldu. Anladım ki, konuşma sırası bende.

Yanımda oturan Bülent Koral’a döndüm :

“Lafım neydi?”

Yanıt veremediler. Bu kere de benim lafımı onlar unutmuştu.

HALDUN DORMEN

Sokak Kızı İrma'yı Ankara'da Küçük Tiyatro'da oynuyorduk. Bir gün matineye hazırlandık. Makyajlarımızı yaptık. Zil verildi. Uvertür başladı. Ama uvertür bir garip geldi kulağıma. Perde açıldı. Bir de baktık, orkestra yerinde sadece Cenân Akın var. Piyanoyla çalışıyor parçayı. Öteki müzik aletleri iskemlelerin üstünde.

Sonradan anlaşıldı : Orkestradakilere o gün matine olduğu bildirilmemiş. Onlar da kalkıp kenti dolaşmaya çıkmışlar. O gün şarkıları sadece piyano eşliğinde söyledik.

Yine *Sokak Kızı İrma'yı* turneye götürmüştük. Karabük'te oynayacağız. Oyun için bir piyano gerek. Fabrikada varmış, ama bulunduğu oda kilitliymiş.

Neyse, arandı tarandı, anahtar da, odaya bakan sorumlu da bulundu.

"Bu piyanoyu akort ettireceğiz," dedik.

"Vallahi," dedi sorumlu, "ne isterseniz yapın. Ama ben piyanoyu size nasıl teslim ediyorsam yine öyle isterim."

Atlas Sineması'nda *Sokak Kızı İrma'nın* ilk öğrenci matinesini oynayacaktık. Salon hıncahınç doluydu. 1500 kişilik salon-da belki 2000 kişi vardı. Ziller verildi. Perde arkasında yerimizi aldık. O sırada kulisi bir duman kapladı. Hemen her yere baktırdık. Dumanın nereden geldiğini anlayamadık.

Bu arada seyirciler sabırsızlanmıştı. Tempoyla ıslık başladı. Oyunun başlamasını istedim.

Uvertür bitip de perde açılınca, sahnedeki duman salona yayıldı. Halktan mırıltılar yükseldi. Ben sahnedeydim ama o anda konuşmuyordum. Sahne arkasına çıkıp dumanın nereden geldiğine bir de ben bakayım dedim. Bir şey bulamadım, yerime döndüm.

Duman yoğunlaştı. Biri “yangın” dese kıyamet kopacaktı. Cenân Akın da piyanosunun başında bize bakıyordu hep.

Neyse, sonunda dumanın nerden geldiği anlaşıldı. Meğer perde motoru tutuşmuş. Söndürdüler. Biraz geç kalsak bütün perde tutuşacak, salonda herkes kaçışırken birbirini ezecekti. Sahne arkasından işaret verdiler de oyunu gönül rahatlığıyla sürdürebildik.

Küçük Sahne'de *Kamp 17*'yi oynuyoruz. Bir Alman kampında tutsak Amerikan askerleriyiz. İçimizden biri Almanlara casusluk ediyor, bizim barakada neler döndüğünü, kimlerin ne zaman kaçma girişiminde bulunacağını onlara bildiriyor.

Aramızdaki casusun kim olduğunu anlamaya çalışıyoruz.

Günün birinde, ilk perdenin sonunda, bizim sahne amiri kuliste yanıma geldi. "Seyircilerden biri seni görmek istiyor," dedi.

"Oyundan sonra gelsin," dedim.

"Ben de söyledim ama Nuh diyor peygamber demiyor. Göreceğim diye tutturmuş."

Kulis kapısına gittim. Orta yaşlarda, iyi giyimli bir adam.

"Kusura bakmayın, Altan Bey," dedi, "sizi rahatsız ettim. Ama bir şey soracağım : Casus kim?"

"Biraz bekleyin, oyunun sonunda öğrenirsiniz," dedim.

"Şimdi öğrenmem lazım," dedi adam. "Bir arkadaşla geldim, bahse tutuşacağım."

Şaşkınlıkla adama baktım bir süre. Sonra, "Siz en iyisi oyunu sonuna kadar seyredin," dedim. "Haftaya bir başka arkadaşınızı getirir, perde arasında onunla bahse tutuşursunuz."

Kamp 17'de Yılmaz Gruda, üçüncü perdede Erol Keskin'in casus olduğunu öğreniyor. Bütün gücüyle beni itip Erol'un üstüne yürüyor.

Gruda bu... Kendini tutamıyor ki! İnsanı iterken aşka geliyor! Yerlere yıkıyor beni. Yavaş itsin diye birkaç kere rica et-

tim, ama kulak asan kim! O sahne geldi miydi, kendinden geçiyor. Günün birinde bir yerim kırılacak diye korkuyorum.

Bir akşam yine aynı şiddetle üstüme saldırınca artık dayanamadım, gözlerimi havaya dikip, "Eşhedüenna lailahe illallah!" diye bağırdım.

Gruda, ne oyunu oynayabili, ne mizansenı yapabili.

Perde kapanınca yanıma geldi. "Sahneyi mahvettin!" diye homurdandı.

Boynumu büktüm :

"Ne yapayım, babacığım... Senin itmenden nasıl olsa öleceğim, bari Müslüman olarak öleyim dedim."

Aynı oyun. İkinci Dünya Savaşı'nda bir Alman esir kampında Amerikalı askerleriz. Bir sahnede Yılmaz Gruda'dan kibrit isteyip sigara yakıyorum.

Günün birinde o sahne gelince, Yılmaz'ın yanına gittim.

"Kibrit ver, Stosh," dedim.

Yılmaz elini cebine attı. Aranmaya başladı. Arandı arandı. Kibrit yok. Almayı unutmuş.

“Bende yok, Altan,” dedi.

Haldun Dormen’i gösterdi sonra :

“Haldun’dan iste.”

Yine *Kamp 17*. Yine Yılmaz. Bir gün bütün hışmıyla sahneye daldı. Dalar dalmaz da Haldun’un ayağına bastı. Başkasının ayağına bassa bir şey demeyecek. Ama patronun ayağı bu!.. Oyunu da, Amerikalılığını da unuttu hemen. Gümbür gümbür sesi salonun arkalarına kadar yayıldı :

“Affedersin, Haldun Ağabey!”

Refik Erduran’ın *İkinci Basket*’sını oynuyoruz. Oyunun son gecesi... 170 kere oynamışız... Kimsede hal kalmamış. Haldun Dormen’e bir muziplik yapayım dedim. Sahnedeki telefonun kulaklığını bir mikrofona bağladım.

Oyunda telefon çaldı. Haldun, arkasında 170 oyun bırakmış olmanın rahatlığıyla, telefona sarıldı. Her zamanki gibi, “Alo, buyurun,” dedi.

Güya falını soran bir okura cevap vermeye hazırlanıyordu.

O sırada sahne arkasında mikrofonu elime aldım.

“Kardeşim,” dedim, “ben Kova Burcu’ndanım. Falımı okur musun?”

Haldun kulaklarına inanamadı. “Hayır, hayır, olamaz!” diyerek telefonu küt diye kapadı.

Sahneyi nasıl bağladı, dekorun arkasında gülmekten farke demedim.

Küçük Sahne’de *Aşk Otu*’nu oynuyoruz. Bir cumartesi matinesini kaldırmışlar. Haldun (Dormen) bana haber vermedi.

Ben her zamanki gibi makyaja oturdum. Öteki oyuncuların her şeyden haberleri var, ama bir şey çaktırmıyorlar.

Bir güzel makyajımı yaptım. Ziller verildi. Sahneye çıktım.

Bende miyop 5.5 derece. Karşıda ışıklar şıkır şıkır. Bir şey görmüyorum. Başladım oyuna.

Rol icabı, Madelet Tibet, seyircilerin arasından geçerek sahneye çıkıyordu.

Bir de baktım, salonda onun sözlerini yer gösterici Madam Mari söylüyor! “Eyvah,” dedim kendi kendime, “Madelet Hanım hastalanmış; onun rolünü Madam Mari oynayacak!”

Bendeki dehşeti düşünün... O sırada salondan tanıdık kahkahalar yükseldi. Bir alkış patladı! Durumu kavradım ama olan olmuştu!

YILMAZ GRUDA

Her oyuncunun bir sakarlık dönemi vardır. Benimki 1957'ye rastladı. Sahnede neyi tutsam elimde kalıyor; neye dokunsam tuzla buz!

Macchiavelli'nin *Adamotu*'nu oynayacağız. Dekor yapan Teoman Orberk'in, sahnenin orta yerine bir heykel koyacağı tuttu.

Arkadaşlar, "Devirir, kırar, koyma!" feryadını bastılar.

Ben kendimi sınavacağım. "Koy, korkma!" dedim.

Provaları pürdikkat yürüttüm. Baktım, sakarlığı aşıyorum. Heykel her dakika elimin altında, burnumun dibinde... Sapa-sağlam!

Oyunun ilk gecesi, perde kapandığında da sapa-sağlam!

Geldik selama... Perde açıldı. Eğilirken, Altan'la (Erbulak) Erol'a (Günaydın), "Ne haber? Heykel dimdik!" dedim.

Sonra kasılarak pelerinimi sırtıma savurdum. Perde kapandı. Yeniden açıldığında, pelerinimi öne alıp selam vereceken... Baktım, seyirciye doğru bir kafayla bir gövde uçuyor! Herkeste "Heykel!" çığılığı ve kaçışmalar...

Pelerini sırtıma değil, heykele sarmalamışım. Pelerini öne alınca da heykel doğru seyirciye...

Sanırım 1957. Turnede, Aydın'dayız. Cehennem sıcaklığında bir açık hava sinemasında oynuyoruz. Oyunun bir yerinde kullise geçtim.

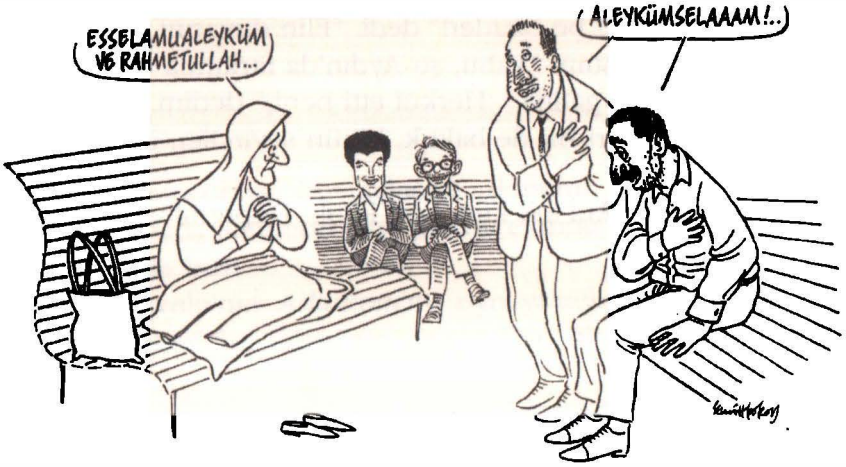
Erol Günaydın, duvara dayanmış, sırasını bekliyor. Yanına gittim. Elimle duvara dayandım. Duvar bayağı kalın, kunt. Ama

ben dayanır dayanmaz, şiddetle sallanmasın mı! Bir öne bir arkaya... Hafiften de sıvalar iniyor!

Erol, şaşkın şaşkın, bir sallanan duvara, bir bana baktı. "Şu gücünü kontrol et be birader!" dedi. "Elin duvarını yıkacaksın!"

Şaşırp kalmıştım. "Yahu, şu Aydın'da farkında olmadan bir kudret otu yedik galiba... Herkül etti beni," dedim. Der demez de duvar yerle bir! Bir de baktık, bütün seyirciler, itiş-kakış, çıkışlara saldırıyor!

Kısacası, Herkül'lük kim, ben kim!.. Deprem!

Dormen Tiyatrosu'nda oynadığım dönemde, oyun sonrası Altan Erbulak'la vapura biner, Kadıköy'e geçerdik. Altan, insanları daha iyi tanıyabilmek için ikinci mevkiiyi seçerdi hep.

Bir gece yine ikinci mevkide arkalarda tahta bir sıraya kurulduk. En ön sırada bir kadının namaz kılmakta olduğunu gördük. O bölüme başka kimse oturmamıştı.

Vapur kalkarken iki sarhoş girdi içeri. Biri iriyarı. Sallana sallana gidip en ön sıraya, namaz kılan kadının karşısına oturdular.

Altan beni dürttü. "Bak," dedi, "şimdi mutlaka bir şey olacak."

Elimizdeki gazeteleri bırakıp namaz kılan kadınla iki sarhoşu seyretmeye koyulduk. Hiçbir şey olduğu yok. Kadın namaz kılıyor, iki sarhoş onun tam karşısında sessizce oturuyor.

Yine, "Bir şey olacak," dedi Altan.

Gerçekten de oldu. Kadın namazını bitirip selamını verdi : "Esselamü aleyküm ve rahmetullah..."

İriyarı sarhoş irkilerek ayağa fırladı ansızın. Narayı patlattı : "Aleykümselaaam!"

NİSA SEREZLİ

Bir ara Ayfer'le (Feray) patronluğa özendik, tiyatro topluluğu kurduk. Alkazar'ı kiraladık. İlk oyunumuz büyük başarı kazandı. Küçük bir Marmara turnesine çıktık. İlk durağımız İzmit. Sonra Adapazarı'na geçeceğiz. Tam hareket edeceğimiz sırada elektrikçimiz acı içinde kıvranmaya başladı. Bir arkadaşla İstanbul'a yolladık onu. "Nasıl olsa bir çare buluruz," dedik.

Adapazarı'nda bir elektrikçi getirdiler bize. Sahnenin tepesinde spotları nereye bağlayacağını gösterdik. Adam şişman mı şişman! Bin güçlkle yukarı tırmanıp spotları bağlamaya başladı.

Biz de sahnede Ayfer'le ikili bir sahnemizi hızla yeniden provaya koyulduk.

Bir dakika geçti geçmedi ki, yanağımı sıyrarak tepeden küüt diye bir şey düştü. Bak-tım, koca bir makas! Beş santim yana kay-sa beynimi delecek.

Kendimi tutamadım. Elektrikçiye ba-ğırmaya başladım. Ağzıma geleni söyledim.

Elektrikçi çıt çıkarmadan dinledi beni. Sonra, "Sen dua et, ab-la," diye seslendi yukarıdan. "Ya ben düşseydim? Bu cüsseyle iskalar mıydım sanıyorsun?"

Dormen Tiyatrosu'nda *Dün Gece Yolda Giderken Çok Komik Bir Şey Oldu* sahneleniyor. Tiyatroya ilk adımımı attığım dönem. Kısa kısa çeşitli roller oynuyorum.

Oyun eski Roma'da geçiyor. Bir sahnede, elimde mızrak, bir buyruk getirip Altan Erbulak'a uzatıyorum. Altan okuma yazma bilmeyen bir köleyi canlandırıyor.

Bir gün o sahnede buyruğu Altan'a uzattım. Altan koca kâğıdı alıp yüzüne tuttu. Seyirciler yüzünü görmüyor onun. Bana baktı. "Söyle bu ineklere, bundan sonrasını oynamıyorum," diye fısıldadı. Ne yapacağımı şaşırdım. Çiçeği burnunda bir oyuncuyum daha. "Oynamıyorum işte," dedi Altan. Her yanıma ter bastı. Altan baktı ki, çıtım çıkmıyor, kolumdan tuttuğu gibi sahneden attı beni. Oyunu sürdürdü. Perde kapanınca geldi, uzun uzun sarıldı bana. Yanaklarımdan öptü.

"Bana kızma," dedi, "senin duygularını kırmak için yaptım. Bunları yaşadıkça ustalaşacaksın."

EROL GÜNAYDIN

Dormen Tiyatrosu'nda *Papaz Kaçtı*'yı oynuyoruz. Bir gece annemi çağırdım, beni seyretsın diye.

Oyundan sonra sordum :

“Beni nasıl buldunuz, anneciğim?”

“Ben de seni bir iş yapıyorsun sanmışım,” dedi. “Ama senin yaptığın maymunluk!”

Kent Oyuncuları'nda *Pembe Kadın*'ı Karadeniz turnesine götürmüştük.

Trabzon'a geldik. Oyunumuzu oynuyoruz. Oynarken salonda sürekli bir gürültü...

Ben Akçaabatlı olduğum için, Yıldız Hanım, “Senin Akçaabatlılardır herhalde,” diye takıldı.

Oyundan sonra gerçeği anladık. Evet, gürültü Akçaabatlılardan geliyormuş! Beni görmek için Akçaabat'tan gelmişler. Benim sahnelerimi seyrediyorlar, ben sahneden çıkınca, onlar da sigara içmek için salondan çıkıyorlarmış. Salonun kapısına bir gözcü koymuşlar. Sahneye çıktığımı o gözcü haber veriyormuş. Hepsi salona doluyormuş. Ben sahneden çıkınca, onlar da yeniden sigara içmeye...

1956-57 yıllarıydı. Ankara Devlet Tiyatrosu'na girmiştim. Parasız olduğum zamanlar...

Cevat Fehmi Başkut'un *Kleopatра'nın Mezarı* oyunundayız.

Birinci perdenin sonlarında sahneye bulgur pilavıyla pide getiriliyor. Pilavdan bir kaşık alınıp bırakılıyor.

Ben de gizlice pilavı bir güzel yıyorum sonradan.

Bunu Muhsin Ertuğrul'a haber vermişler. "Efendim, Erol Günaydın aksesuarları yiyor," demişler.

Muhsin Bey beni çağırttı.

"Sen aksesuarları yiyormuşsun," dedi.

"Ne yapayım, efendim," dedim. "Param yok, ben de bulgur pilavıyla karnımı doyuruyorum."

"Afiyet olsun," dedi Muhsin Bey. "Ben ahçıya haber veririm, pilavı bundan sonra tereyağıyla yapar."

Ertesi akşam gerçekten nefis bir pilav geldi... Muhsin Bey bir de sürpriz yapmıştı :

Pilavın yanında ırmik helvası da vardı!

İstanbul'da özel tiyatrolarda oynarken, oyundan önce perdenin yanındaki bir delikten salona bakardık hep. Salon تنها mı, kalabalık mı, bizi birinci dereceden ilgilendirirdi. Özel ti-

yatro bu... Salon dolarsa avans bile çekerdik. Ama oyun tutmazsa çıra gibi yanardık. Avans ne kelime, aylıklarımızı bile haftalarca sonra alabilirdik.

Sadece para kaygısından kaynaklanmıyordu bu. Daha önemli bir neden vardı : Dolu salona oynamanın keyfi başkaydı. Bir bakıma, yaptığın işin ödüllendirilmesi söz konusuydu.

Ankara'da Devlet Tiyatrosu'nda oynarken de bu alışkanlığımı sürdürdüm. Perdenin yanında bir delik buldum. Oyundan önce o delikten seyircilere bakıyorum. Salon doluysa seviniyorum, salon boşsa üzülüyorum.

Bir akşam yine delikten salona bakarken omuzuma bir el dokundu. Döndüm, tiyatronun kıdemlilerinden biri.

"Ne bakıyorsun?" dedi.

"Salon dolu mu, ona bakıyorum."

"Sana ne be adam! İster dolu olsun, ister boş! Maaşını zamanında tıkr tıkr alırsın. Burası devlet kapısı!"

SÜMER TİLMAÇ

Gönül Ülkü - Gazanfer Özcan topluluğundayım. Şişli'de oynuyoruz. Oyunun bir yerinde elimde koca bir kitapla sahneye giriyorum. Olaylar açısından kitap çok önemli.

Gazanfer Bey, oynarken sahne arkasını da görüyordu. Bana da hep kızılıyordu. "Şu sahne arkasında yerini biraz önce al. Seni elinde kitapla göreyim. İçim rahat etsin. Sahneye hep son anda girip yüreğimi ağzıma getirme," diyordu.

Ama ben huyumdan vazgeçmiyordum. Hep son saniyede kitabı kapıp dalıyordum sahneye.

Gazanfer Bey dayanamamış, bir gün sahne arkasındaki kitabı seloteyle iyice sarıp sarmalayarak üstünde durduğu telefon sehпасına yapıştırmış.

Ben sıram gelince yine son anda sahne arkasına koştum. Aldım kitabı. Daha doğrusu almak istedim. Kitap kalkmıyor ki! Ne yapayım, çare yok, kaptım telefon sehпасını, daldım sahneye.

Gazanfer Bey, beni öyle elimde sehpayla görünce tutamadı kendini, seyircilerin önünde bastı küfürü!

Abdullah Şahin, Nokta Tiyatrosu'nu yönetirken Heybeliada Deniz Harp Okulu'nda iki temsil verecekti. "İşin yoksa sen de gel, oyunu seyredersin. Gece birlikte döneriz," dedi.

Peşlerine takılıp ben de gittim Heybeliada'ya. Matineyi seyircilerle birlikte izledim. Oyundan sonra birkaç genç geldi yanıma. "Sümer Ağabey," dediler, "suarede sen de sahneye çık-sana."

“Rolüm yok ki,” dedim.

“Olsun,” dediler. “Bir ara görün, yeter. Oyunu Nöbetçi Subay da izleyecek. Takma adı Tırtingen. N’olursun, oyunun bir yerinde ‘Tırtingen’ de.”

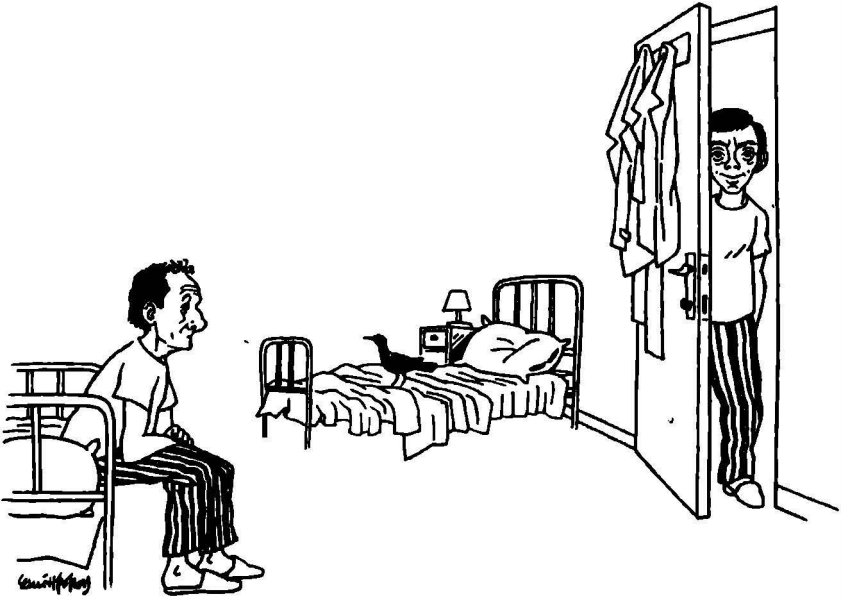
Onları mı kıracağım! Suarede oyunun bir yerinde daldım sahneye. Abdullah beni görünce şaşırdı. İstifimi bozmadan, “Ne haber, Tırtingen?” dedim.

O anda bir alkış koptu salonda. Abdullah şaşkın, bana bakıyor! Seyirci kahkahadan kırılıyor. Bir “Tırtingen” daha patlattım. Kahkaha, alkış... Kıyamet kopuyor.

Abdullah, seyirciyi güldürmek için perişan oluyordu sahne-
de. Benim iki cümleyle o kadar büyük reaksiyon almama bir türlü akıl erdiremedi. Şaşkınlıktan, söyleyeceği sözleri bile unuttu.

Ankara Sanat Tiyatrosu ile turnedeyiz. İsmet Ay'la aynı odayı paylaşıyoruz. İsmet bana hep, "Kargaya benziyorsun," diye takılıyor.

Bir gece otelde tuvalete gittim. İsmet uykuda. Ben yokken, açık pencereden bir karga girip yatağıma konmuş.

Odaya dönüp ışığı yaktım. İsmet doğruldu. Gözü benim yatağına ilişti. İlişir ilişmez de çılglığı bastı :

"Ne aktör bel.. Sahiden karga oldu!"

Ankara Sanat Tiyatrosu'nda *Bir Delinin Hatıra Defteri*'ni oynuyorum.

Oyunda arada bir, "İspanya'nın kralı yok," diyorum.

Bir yerde de, iki sahne arasında, karanlıkta, teknisyen sahneye bir masa koyuyor. Ben de masanın üstündeki iskemleye oturuyorum. "İspanya'nın artık bir kralı var," diyorum.

Bir gece yine teknisyen masayı yerine koymuş. Ben karanlıkta sahneye girdim. İskemleye oturacağım. AST'ın sahnesi çok alçakta. Neredeyse seyircinin hizasında. Ben karanlıkta yönümü şaşırdım. Sonra kendimi boşlukta hissettim. Yumuşacık bir yere çöktüm.

Çökmemle birlikte, bir kadın çılgılığı yükseldi.. Meğer ben karanlıkta iskemle yerine ön sıradaki bir kadın seyircinin kucağına oturmamış mıyım!

MÜJDAT GEZEN

Ulvi Uraz'la Adana'da, Bahçe Sineması'nda Refik Erduran'ın *Kartal Tekmesi*'ni oynuyoruz.

Oyunun ortalarında, seyircilerin arasında bir trafik polisi belirdi. Elinde bir buket çiçekle ilerledi, ilerledi, sahnenin önüne geldi.

Oyunu kesti. Buketi Ulvi Bey'e uzatarak, "Sayın Emniyet Amirim görevde olduğu için gelemedi," dedi. "Bu çiçekleri yol-ladı."

1963 yılıydı. Muammer Karaca'nın tiyatrosundayım. Ama o sıralarda oynanan *Labmacun Cumhuriyet*'inde rolüm yok.

Günün birinde Muammer Bey, oyuncularından birini tiyatrodan atmaya karar vermiş.

Beni çağır! "Akşama şu rolü seyret, yarın sen oynayacaksın," dedi.

Bir günde rol hazırlamak! Çaresiz boyun eğdim. "Peki, efendim," dedim. "Ne zaman prova yapacağız?"

"Ne provası?" dedi Muammer Bey. "Biz terzi miyiz, oğlum?"

İstanbul Tiyatrosu'nda Toto Karaca, Celâl Sururi, Ali Sururi, Alev Sururi, Şemsi İnkaya, Erdinç Üstün'le *Zıpçıktı*'yı oynarken bir şey dikkatimi çekmişti. Celâl Sururi eşyalarla kavga ediyordu! Onların karşısına geçip ağzına geleni söylüyordu. Gösteri olarak yapmıyordu bunu; içinden öyle geliyordu.

Bir gün tam sahneye çıkacağı sırada ceketi dekorun çivisine takıldı, yırtıldı.

Celâl Bey sahneye girmeyi erteledi. Çiviye döndü, başladı söylenmeye :

"Ulan alçak! Bekle burada... Şu sahneye bir girip çıkayım, seni oraya çakmazsam bana da Celâl Sururi demesinler!"

Yine bir akşam kuliste başını radyatöre dayayıp uyuyakalmış. Kış günü. Kalorifer harıl harıl yanıyor...

Celâl Bey ansızın irkilerek uyandı. Yerinden fırlayıp, "Ulan!" diye bağırdı. "Sen ne sanıyorsun kendini? Kaç paralık kalorifersin ki, kafamı yakıyorsun!"

Perran Kutman'la İzmit'te oynuyoruz. İki kişilik bir oyun. Sahne öyle büyük ki, bizim Açık Hava sahnesinin iki katı. Perran girdi... ve o koca sahnede bana çarptı! Gözlerimle sahneyi taradım, ne kadar büyük olduğunu göstermek için. Seyircilerle birlikte biz de başladık gülmeye. Gülmekten yirmi dakika oynayamadık.

Elhamra'da *Zilli Zarife*'yi oynuyoruz. Ben sivil polis rolündeyim. Seyircilerin arasında oturuyor, oyunun bir yerinde sahneye fırlayıp Zarife'nin işlettiği randevuevini basıyorum.

Dünya Tiyatrolar Günü'nde Bakırköy Akıl Hastanesi'ndeki hastaları davet ettik. Otobüsler dolusu hasta geldi Elhamra'ya. Erkekler pijamalı, kadınlar sabahlıklı. Salonu doldurdular. Ben de güçbela bir yer bulup aralarına oturdum.

Ne yalan söyleyeyim, ödüm kopuyor. Ya içlerinden biri oyunda bir şeye sinirlenir de hıncını benden almaya kalkarsa diye tedirginim. Bir yandan da kendi kendimi teselli ediyorum : “Bunlar benim tiyatrodan olduğumu bilmiyorlar ki...”

Derken sıra bana geldi. Ayağa kalktım. “Bir dakika!” diye bağırarak sahneye doğru yürüdüm. İki adım atar atmaz belki on hasta yerinden fırlayıp kollarıma yapıştı. Beni de kendilerinden biri sanmışlardı.

İriyarı bir hasta, “Otursana yerine!” diye gürledi. “Hepimizi rezil edeceksin!”

Ellerinden nasıl kurtulduğumu, kendimi sahneye nasıl attığımı bir Allah bilir...

Elhamra'da *Zilli Zarife* oynanırken Aydemir topluluktan ayrılmış, sivil polis rolünü ben üstlenmiştim.

Oyunun sonunda Zarife'nin randevuevini basıyor, kapılara doğru, "Kızlar dışarı!" diye bağırıyordum. Dört kapıdan dört "sermaye" çıkıyordu. Sonra da "Erkekler dışarı!" diye sesleniyordum. Bu kere de "müşteriler" görünüyordu. Hemen oracıkta kızlarla erkekleri baş göz ediyordum : "Seni ona, seni ona, seni ona, seni de ona verdim!"

O sıralarda Şehir Tiyatrosu'nda Feridun Karakaya *Ayyar Hamza*'yı oynuyordu. Ülkü'nün bir gün kuliste Feridun Karakaya'nın taklidini yapacağı tuttu. Kısık sesle, Ayyar Hamza'nın bir cümlesini söyledi : "Bana bir şey kalmadı!" Neden-se sinirim bozuldu. "Ülkü, Allah aşkına yapma şunu," dedim. Yanmışım meğer! Ülkü'yü tutabilirsen tut! İkide bir karşıma geçiyor, kollarını iki yana açarak "Bana bir şey kalmadı!" diyor.

"Bunun öcünü alırım" diye düşündüm. O gün matinede, son sahnede kızları, sonra erkekleri çağırdım. İlk üç kıza, "Seni ona, seni ona, seni ona verdim," dedim. Ülkü'nün yanındaki kıza, "Gel buraya," diye seslendim. "Seni de ben aldım." Ülkü'ye döndüm : "Sana bir şey kalmadı!"

Aynı gece suareyi oynuyoruz. Son sahne geldi. Kızları çağırdım. Çıktılar. Erkekleri çağırdım. İlk üçü çıktı. Ülkü yok! "Herhalde kuliste... Antre kaçırıldı" diye düşündüm. İlk üç kıza baş göz ettim. Çaresiz, son kıza, "Gel buraya," diye seslendim yine. "Seni de ben aldım."

O anda dördüncü kapıda Ülkü belirdi. Kollarını iki yana açarak bağırdı : "Bana bir şey kalmadı!"

Sahnede çok kolay gülerdim. Arkadaşlarım da bu özelliğimi bilir, beni güldürmek için ellerinden geleni yaparlardı.

Ayfer Feray - Nisa Serezli Tiyatrosu'nda oynarken bu konuda Kâmuran Usluer'den çok çektim. Neredeyse her gürt bir şey yaratır, güldürürdü beni.

Yumurta'yı oynuyoruz. Günün birinde kendi kendime, "Bugün ne yaparlarsa yapsınlar, gülmeyeceğim," dedim. Sahneye çıktık. Herkes, özellikle Kâmuran, beni güldürmek için yırtınıyor. Ama direniyorum. Artık nasıl beceriyorsam, gülmüyorum.

Oyunun sonuna geldik. Perdenin kapanmasına iki dakika kala, Kâmuran baktı, olmayacak, son kozunu oynadı. Ağzındaki takma dişini çıkarıp yüzüme doğru tuttu.

Hadi, kolaysa gülme bakalım. Son dakikada golü yemiştım yine.

Birlikte oynadığımız sıralarda Umur'la Ülkü beni sahnede güldürmek için yarışarlardı sanki. *Tenekte*de, *Direkler Arasında*'da onlardan çok çektim.

Elhamra'da *Direkler Arasında'yı* oynuyoruz: Ben horoz döğüşüne meraklı bir paşayım. Nereye gitsem horozumu da yanımda götürüyorum. Çamaşır sepetine benzer üstü kapalı koca bir sepetin içinde. Bir sahnede, kahveciyi oynayan Zeki Dinçoy koşarak geliyor, kenardaki sepeti alıyor, sahne boyunca da kucağında tutuyor. Aslında sepetin içi boş olduğu için güç olmuyor bu.

Bir gün Zeki Bey'in de, benim de haberim olmadan Umur'la Ülkü sepetin içini taşlarla, demir parçalarıyla doldurmuşlar. Tam gireceğim sırada Zeki Bey koşarak geldi, sepeti kaptığı gibi sahneye daldı. Dalarken de, belli belirsiz "Aaahh" diye inledi.

Bir terslik olduğunu anladım, ama o anda çıkaramadım. Uzun bir tiradım var. Başladım konuşmaya. Gözüm Zeki Bey'de. Alnından boncuk boncuk ter süzülüyor. Sepeti yere bırakmayı da akıl edemiyor. Zangır zangır titriyor. Umur'la Ülkü'ye baktım. İkisi de bıyık altından kıs kıs gülüyorlar. Durumu kavradım. Zeki Beyin haline gülmekten tiradımı güç tamamladım. O gün seyirciler pek neşeli bir Paşa gördüler sahnede.

Elhamra'da *Zilli Zarifè*'yi oynuyoruz. Pinti mi pinti bir adamı canlandırıyorum. O sıralarda Taksim'de şimdiki gibi dev ekranlar yok, ışıklı yazılar var. Oyunun bir yerinde, "Ben gazete okumam," diyorum. "Gazeteye para vermem. Taksim'deki ışıklı yazıları okurum."

Bir gün oyundan önce müdüriyet odasında arkadaşlarla oturmuş, çene çalıyoruz. Kapı güm diye açıldı. Hışımila bir adam girdi içeri.

Gözlerini kısarak hepimizi süzdü.

"Sizin oyunda bir laf varmış," dedi. "Biriniz, 'Ben gazete okumam, Taksim'deki ışıklı yazıları okurum,' diyormuş. Kim diyor onu?"

Eyvah! Besbelli, öfkesi burnunda! Bıçağı çekip delik deşik etmese bile, yumruğu indirecek!

Arkadaşlar bana baktılar. Bende yürek Selanik!

Yanıma geldi adam. "Ben o ışıklı yazıların sahibiyim," dedi. Bir kakhaha patlattı sonra. "Yaşsa be! Çok hoşuma gitti. İki hafta bedavadan reklamınızı yapacağım."

Gerçekten de iki hafta boyunca akşamları Taksim'den geçenler ışıklı yazılarda *Zilli Zarifè*'nin reklamını okudular.

AYKUT ORAY

Elhamra'da Gogol'un *Palto*'sunu oynuyoruz. Sahne arkasında (bazen de üstünde) en büyük eğlencemiz Umur Bugay'a takılmak. Umur çok "pinpirikli", her şeyden korkuyor.

Palto'da sahne sık sık değişiyor. Bir sahnede kullanılmayan eşyalar halatlarla tepeye çekiliyor, sofitada asılı kalıyor.

Biz aşağıda oynarken de Umur'un ödü kopuyor. "Ya şunlardan biri şimdi kafamıza düşerse," diye.

Bir gece tam sahneye gireceği sırada, tepede asılı, tahtadan yapılmış koca bir çelenği gösterdim ona. "Yahu," dedim, "şu çelenk sakat... Fena sallanıyor. Düştü düşecek."

Umur sahneye girdi. Bir yandan oynuyor, bir yandan çaktırmadan çelenge bakıyor. Sahne arkasında, çelenği tutan halatı kavradım, asılıp çektim. Çelenk iki metre kadar daha çıktı yu-

karıya. Sonra halatı bıraktım. Bırakır bırakmaz da çelenk küt diye iki metre indi. Halatın ucunda sallanmaya başladı.

Seyirci görmedi bunu. Ama Umur görmez olur mu! İnlemeyle çığlık arasında bir “Aaahh” çıktı ağzından. Sahnenin kenarına fırladı hemen. Oyununu titreye titreye oradan sürdürdü.

UMUR BUGAY

Adapazarı'nda *Keşanlı Ali Destanı*'nı oynayacaktık. Ben, kundura boyacısı İzmirli Nuri rolündeydim. Sahnede Şerif Ab-la (Güzin Özipek) konuşurken, salon kapısından giriyor, seyircilerin arasından geçerek sahneye çıkıyordum.

Oyun başlayacağı sırada fuayeye geçtim; boya sandığımı omuzuma asıp sıramı beklemeye başladım.

Güzin sahneye çıktı. Konuşmaya başladı. Ben de seyircilerin arasından geçip sahneye çıkmak üzere bir adım atmıştım ki, omuzuma bir el yapıştı.

"Nereye ulan?"

Dönüp baktım : Belediye memuru.

"Sahneye," dedim.

"Ne sahnesi be!"

Beni bırakmıyordu. Dönüp kapıdakilere çıkışmaya başladı :

"Ulan, burası tiyatro! Ne sokuyorsunuz bu tıpsızleri!"

Artık birbirimizi düpedüz çekiştiriyorduk. Sahnede Güzin durumu farketti.

"Bırakın çocuğu!" diye bağırdı.

O arada kendimi kurtarıp sahneye doğru ilerledim. Belediye memuru hâlâ söyleniyordu :

"Bu Adapazarı'nda da cins cins adam var, be birader!"

İstanbul'da, Elhamra Tiyatrosu'nda Refik Erduran'ın *Direk-ler Arasında*'sını oynuyoruz. Müzikli bir oyun bu. Müzikleri Arif Erkin'in.

Sahnenin tam önünde, piyanoda Carlo Capocelli var. O ça-

lıyor, biz şarkılarımızı söylüyoruz.

Söylüyoruz ya, bir gece Carlo'yu uyku bastırmış... Piyano-sunun başında mışıl mışıl uyumaya başlamış. Sıra final şarkısına geldi. Carlo uyanıp çalmaya başlamıyor ki, biz de şarkıya başlayalım!

Önce bir sessizlik oldu... Carlo'nun uyanacağı yok. Hafiften öksürdük... Carlo hâlâ uykuda...

Sahnenin önüne doğru ilerledim. Elimdeki bekçi sopasıyla piyanonun üstüne güm güm vurup Carlo'yu uyandırdım. Carlo başını kaldırır kaldırmaz çalmaya başladı; biz de final şarkısını söyleyip oyunu salimen bitirdik.

Yaz turnesinde Ankara'dayız. Gençlik Parkı'nda, açık havada yine *Direkler Arasında'yı* oynuyoruz.

Ben Bekçi'yim, Ülkü Hüsmen Pehlivan. İkili bir sahnemiz var.

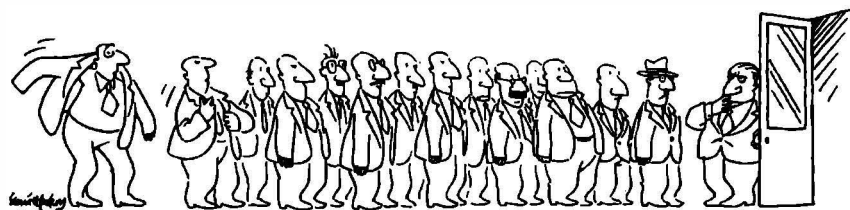
Bir gece tam o sahnenin ortasında, seyircilerin birdenbire ayağa kalktıklarını farkettiler. Hepsi birden ayaklandı. Ne kadar seyirci varsa, bize, sahneye doğru koşmaya başladı.

Doğrusu, biraz korktum. "Ters bir şey mi yaptık?" diye fısıldadım Ülkü'ye.

Ülkü, "Seni linç etmeye geliyorlar," dedi.

Durum anlaşıldı. Yağmur başlamıştı. Üstü kapalı tek yer sahne olduğu için, seyirciler yanımıza sığındı. Sahneye de sığmadılar, soyunma odalarımızı doldurdular. Bıyıklarımızı çekip, "Aaa, bu bıyık takmamış," diye bizimle dalga bile geçtiler.

Yağmur dinince onlar yerlerine, biz sahneye döndük. Oyunu, hiçbir şey olmamış gibi, bıraktığımız yerden sürdürdük.

Yayımlayan: Adım Yayıncılık ve Matbaacılık A.Ş.

Kapak Baskı: Şefik Matbaası

İç Baskı: Şefik Matbaası

Bir gün ben tiyatroydayken...

Ülkü Tamer

Türk şiirinin ustalarından Ülkü Tamer 1964-1968 yılları arasında özel tiyatrolarda oyunculuk yapmış, kendi oyunculuğunu yeterli bulmadığı için tiyatronun dışına çıkmıştı. Beş yıl süren oyunculuk döneminde biriktirdiği anılarını yıllar sonra "Radikal" gazetesinde yayımlamıştı. Bu kez *Bir Gün Ben Tiyatroydayken...*'de 40 tiyatro oyuncusundan derlediği anılar, Ülkü Tamer'in okuru gülümsetecek gözlemleriyle anlatılıyor.

"Eskiden tiyatro anıları da sık sık anlatılırdı. Kısa süren oyunculuk dönemimde, tanımaktan onur duyduğum tiyatro ustalarından ne anılar dinledim. Bu anılardan bazılarını, söz gelimi Toto Karaca'nın, Mehmet Karaca'nın anılarını kendi sesleriyle kaydetme olanağını buldum, bazılarını ise hemen kâğıda aktardım.

Bu ustaların, özellikle bizden önceki dönemlerde sahneye gönül vermiş olanların anıları, sadece tiyatro alanında eğlenceli renkler içermiyor, tiyatroya yaklaşımımızdan hareket ederek Türkiye'nin yakın tarihinden ilginç ayrıntılar da yansıtıyor.

Kötü bir tiyatro oyuncusuydum ben. Ama gönlümün sahnede olmadığını anlamam beş yıl sürdü. Bu beş yıl içinde ben de ilginç olaylar yaşadım. Onları *Yaşamak Hatırlamaktır* kitabımda anlattığım için burada yinelemek istemiyorum... Yazılmamışları da yazarım bir gün.

Neyse... Uvertür uzayınca seyirci sıkılmaya başlar. Biz en iyisi perdeyi açalım..."

– Ülkü Tamer

